

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské výchovy

Návrh duchovního programu pro seniory

Bakalářská práce

Vypracovala: **Mgr. Beata Sikorová**

Vedoucí práce: **Mgr. Marcela Roubalová, PhD.**

Obor: **Teologické nauky**

OLOMOUC 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vykonala samostatně a použila jsem jen uvedené prameny a literatury.

V Olomouci dne 15. dubna 2024

Mgr. Beata Sikorová

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mě podporovali při psaní této bakalářské práce. Zvláště bych chtěla poděkovat své vedoucí práce paní Mgr. Marcele Roubalové, PhD., za její trpělivost, vstřícnost a podněty k práci. Poděkování patří mé rodině a přátelům, také společenství v mé farnosti Ostrava-Zábřeh a seniorům v domovech, které navštěvuji, za modlitby a povzbuzování.

Obsah:

ÚVOD	5
1. STÁŘÍ A JEHO POTŘEBY	6
1.1. CHARAKTERISTIKA STÁŘÍ	6
1.2. PROMĚNY STÁŘÍ	7
1.2.1. <i>Fyzické proměny</i>	7
1.2.2. <i>Psychické proměny</i>	8
1.2.3. <i>Sociální proměny</i>	8
1.3. POTŘEBY VE STÁŘÍ (ROZMĚRY POTŘEB)	9
2. SPIRITUALITA VE STÁŘÍ	11
2.1. POJETÍ SPIRITUALITY	11
2.2. SPIRITUÁLNÍ POTŘEBY STÁŘÍ	12
2.3. KONSTRUKCE SPIRITUALIT	15
3. HLÁSÁNÍ	17
3.1. JEŽÍŠOVO HLÁSÁNÍ	17
3.2. CÍRKEV HLÁSAJÍCÍ	18
3.3. HLÁSÁNÍ	19
3.3.1. <i>První fáze hlásání</i>	19
3.3.2. <i>Katecheze jako ozvěna prvního hlásání</i>	21
3.3.3. <i>Výzvy v hlásání</i>	22
4. DOMOV PRO SENIORY MÍSTEM HLÁSÁNÍ	24
4.1. SOUČASNÝ STAV	24
4.2. CHARAKTERISTIKA NĚKTERÝCH DOMOVŮ PRO SENIORY NA OSTRAVSKU	25
4.3. NÁVRH DUCHOVNÍHO PROGRAMU PRO SENIORY <i>NIKODÉM</i>	27
ZÁVĚR	52
BIBLIOGRAFIE	53
PŘÍLOHY	58

ÚVOD

Tento bakalářský Návrh duchovního programu pro seniory má dva hlavní cíle. Vytvořit nabídku duchovního programu určeného křesťanským církvím, které hledají způsob, jak osobám ve stáří hlásat základy křesťanské víry v jejich přirozeném prostředí. Jak rovněž probudit v seniorech vědomí potřeby osobního setkání s Ježíšem Kristem a obnovení celého jejich života v Něm. V první řadě je program určen ostravským domovům pro seniory, pravidelně navštěvované duchovní službou Římskokatolické farnosti Ostrava-Zábřeh, případně pro jiné skupiny seniorů v domovech. Práce nejdříve stručně popisuje charakteristiku stáří, jeho proměny a potřeby. Dále se pokouší nastínit, co je to spiritualita, jaké jsou spirituální potřeby ve stáří a jejich konstrukce. Posléze nás uvede do tématu hlásání Dobré zprávy Ježíšem a první církví. Na chvíli se zastavíme u nastínění hlavních principů hlásání evangelia v dnešní době. Poslední a nejrozsáhlejší část práce patří návrhu aktivit a realizaci samotného programu pro skupinu seniorů. Tato část nás krátce seznamuje rovněž se současným stavem uspokojování spirituálních potřeb v domovech a se stručným popisem domovů ve vybrané lokalitě Ostravska. Není možné zapomenout na SWOT analýzu, která charakterizuje stav vybraných ostravských domovů, na krátkou charakteristiku programu, jeho potřebnost, cíl, účastníky, personální a finanční zajištění. Program se opírá o publikace soudobého hlasatele, kněze José H. Prado Florese, a o inspirace z kurzů evangelizačních škol a seminářů charismatické obnovy. Bakalářský program chce rovněž přinést těmto ostravským domovům nabídku k rozšíření volnočasových aktivit, navýšení spolupráce s dobrovolníky a s rodinami uživatelů, pomoci k prožívání vyrovnanějšího stáří uživatelů, což ovlivní atmosféru v zařízení, spokojenost rodin uživatelů a sníží přetíženost a fluktuaci zaměstnanců. V neposlední řadě program může napomoci ke zvýšení povědomí zaměstnanců domovů o duchovním rozměru potřeb člověka.

1. STÁŘÍ A JEHO POTŘEBY

1.1. CHARAKTERISTIKA STÁŘÍ

Stáří (senium) je podle vývojového období konečným obdobím lidského života, které končí smrtí. Zpravidla se dělí na kalendářní, biologické a sociální. Stárnutí (senescence) je fyziologický proces, který probíhá komplexně, nevratně a dynamicky. Jsou to propojené procesy biologického, psychologického a sociálního stárnutí (Příbyl, 2015). Říčan (2005b, s. 277) uvádí, že „člověk stárne různým tempem a změny neprobíhají u každého stejně. Někdo je starý v padesáti letech a někdo je v osmdesáti letech na vrcholu tvůrčího období“. Stárnout můžeme zdravě nebo patologicky.

Podle Křivohlavého (2011) nelze přesně vymezit, kdy začíná člověk stárnout. Existují teorie, které stárnutí považují za celoživotní proces, který začíná od početí. Jiné výklady definují stárnutí jako proces, který probíhá až v konečném stádiu života. Vágnerová (2008) teorii stáří jako poslední etapy života potvrzuje. Charakterizuje ji jako období, které přináší moudrost, nadhled a pocit naplnění vlastního života. Uvádí vývojovou teorii E. H. Eriksona, který za nejdůležitější úkol člověka ve stáří pokládá dosažení integrity v pojetí vlastního života. Znamená to umět vidět svůj život jako celek, jako ukončené dílo, hodnotit jej pozitivně a vidět jeho smysl. Podle Eriksona jsou nezbytnými podmínkami k dosažení takové integrity pravdivost k sobě samému, smíření s takovým životem, který si dotyčný třeba ani nepředstavoval, kontinuita, která pomáhá vidět život jako celek, ve vztahu k minulosti i budoucnosti. Říčan (2004a) jako třetí bod vyjmenovává domov jako místo, kam patříme, máme tam kořeny, kam se chceme vracet, protože to tam milujeme. Domov má spojený i s lidmi. Čtvrtým bodem pro něj je životní filozofie, moudrost, ke které člověk dorůstá zkušenostmi a přemýšlením. Mít ji znamená být pozorně nakloněn duchovnímu hledání, neznamená to však vlašnou shovívavost ke všemu, protože na všem něco může být. Autoři se zabývají výpověďmi respondentů-seniorů, kteří líčí, jak vnímají stáří. Toto slovo pro ně nemá hanlivý význam. Znamená pro ně přirozené stárnutí, určitou spravedlnost ve světě, které se nevyhneme, ubývání životní síly a dovedností, člověk není „ve své kůži“, potřebuje pomoc druhé osoby, bývá častěji a dlouho nemocný, natolik, že nemoc mění jeho životní situaci. S rostoucím věkem se stává křehčím fyzicky, psychicky i sociálně. Avšak aktivním přístupem k denním povinnostem usilují o udržení si své nezávislosti. Někdy si uvědomí, že už jsou staří, když jim to řekne třeba jejich vnouče. Vývoj ve zdravotnictví, sociálních či bytových

službách je pro ně zdrojem naděje ke zvládnutí náročných situací. Více vnímají potřebnost pečovat o vztahy, zvláště se svými nejbližšími, mají snahu předat jim svůj životní příběh, což u některých vede k uvědomění si konečnosti života (Opatrný, Váně, Kaňák, Suchomelová, Šimr, 2023). Je možno vyzorovat, jak píše Kalvach (2006), četné rozpory mezi stářím kalendářním a biologickým. V hospodářsky vyspělých zemích se zpravidla za počátek kalendářního stáří považuje věk 65 let. Obvykle se však o věku 65–74 let mluví jen jako o počínajícím stáří a vlastní stáří začíná od 75–80 let. Dlouhověkost začíná ve věku 90 let. Zde dochází rovněž k posunu až k hranici 100 let. Důvodem posouvání hranic stáří do vyššího věku je nárůst počtů seniorů, zlepšování jejich zdravotního a funkčního stavu. Rüegger (2014) popisuje dlouhověkost jako v současné době již běžný fenomén. Díky naší kultuře, civilizaci jsme si dlouhověkost na přírodě vynutili. Biologicky však nejsme uzpůsobeni k takovému dlouhému životu. Slibuje nám naplnění odvěké lidské touhy po nesmrtelnosti, na straně druhé konfrontuje člověka s tělesným a duševním úbytkem sil a nástupem různých již nezvratných nemocí, ze kterých máme strach.

1.2. PROMĚNY STÁŘÍ

Pochopení duchovní dimenze stáří dle Suchomelové (2016) vyžaduje porozumět celkovému kontextu života staršího člověka. Tak jako je každý člověk originální, i jeho stárnutí se vyvíjí jedinečným způsobem, ve spojitosti s jeho osobní historií. V této části se krátce zmíním o některých proměnách neboli změnách, jež provází člověka v procesu stárnutí.

1.2.1. Fyzické proměny

Jak přibývá let, obtížněji odlišujeme, které fyzické (biologické) změny v těle jsou následkem nemocí nebo přibývajících počtu let. V šedesáti letech ubývá v orgánech funkčních tkání, zhoršují se zuby, oči, sluch. Po pětadesátce stoupá počet omezení srdečními chorobami, chronickým zánětem kloubů, vysokým krevním tlakem, nemocemi páteře a nohou. Po sedmdesátce je typická tzv. polymorbidita, tj. současný výskyt více než jedné chronické nemoci. Tělo se stává méně imunní k infekcím, nádorovému bujení a podléhá časté úrazovosti. Vzhledové změny (řidké, šedivé vlasy nebo pleš, skvrnitá pokožka, zvadlý vráscitý obličej, ochablé shrbené tělo, vyhublé ruce i nohy) jsou již nezvratné. Průběh stárnutí není u všech rovnoměrný (Řičan 2004a; Vágnerová

2008). Ve stáří je nezbytné dle Vágnerové (2008) přizpůsobit se svým možnostem a uznat svá omezení. Zdůrazňování zdravotních potíží neustálým nařikáním a zaměřenost na vlastní tělo může výrazně ztížit i sociální pozici staršího člověka ve společnosti, která ho začne odmítat.

1.2.2. Psychické proměny

Podobně jako u tělesného stárnutí i v duševním vývoji těžko odlišujeme, které změny přišly věkem nebo jsou příčinou duševní neboli psychické poruchy. Psychické změny ve stáří jsou ovlivněny biologickým věkem mozku a celého těla stejně jako vědomím zkrácené životní perspektivy, změnou vzhledu a dalšími společenskými faktory. Tyto změny se projevují v celkové zpomalenosti, zvýšené opatrnosti, špatným snášením změn, snížením zájmu o okolí až netečností. Osobnost se zjednodušuje, člověk se stahuje do ústraní, ztrácí vztah k určitým osobám, zálibám, hodnotám, ideálům, cílům. S novými úlohami se vyrovnává primitivnějším způsobem. Zhoršuje se paměť, postřeh, není neobvyklé snížení inteligence a odolnosti vůči stresu. Avšak podstata, jádro osobnosti zůstává nedotčené. Ve stáří se vyskytují různé druhy depresí, neuróz či psychických poruch, jako například demence. Některé z těchto nemocí lze léčit farmaky (Říčan, 2004a). Staří lidé mají tendence k dogmatismu, odmítání nových a neověřených způsobů uvažování. Nemají daleko k ulpívání a rozvlácnosti uvažování, k odbíhání od hlavního tématu. Tyto sklony mají i pozitivní směr, který vede ke stabilizaci názorů a postojů. S přibývajícím věkem dávají přednost rutině a stereotypu. Zachovaná praktická inteligence vede rovněž ke stabilizaci. Ve stáří člověk zpravidla dosahuje moudrosti, která sjednocuje různé hlediska hodnocení (emoční, rozumový, morální přístup) a zároveň zahrnuje schopnost nadhledu a odstupu. Staří lidé nemají již tak vysoké požadavky na běžný život, poněvadž nemají už tolik síly nebo sebedůvěry, či nepotřebují v něčem vynikat. S úbytkem kognitivních kompetencí si vybírají aktivity, na které stačí (selekce), rozdělují své činnosti na dílčí úseky (optimalizace), úbytek těchto kompetencí se snaží vykompenzovat jinými (Vágnerová, 2008).

1.2.3. Sociální proměny

Jak již výše zaznělo, člověk ve stáří se stahuje do ústraní. Tyto změny v životě staršího člověka ovlivňují jeho sociální neboli společenské vztahy. Je to obvyklá reakce

na zátěž, rychlé změny ve světě. Dnešní společnost dle Vágnerové (2000) nenabízí starým lidem vyhovující ani zvládnutelnou roli. Sociální proměny bývají ovlivněny změnou společenského zařazení, okolnostmi ukončení zaměstnaneckého procesu a nástupem do důchodu. Starý člověk se musí přizpůsobit zcela novému stereotypu, a to s klesajícími adaptačními mechanismy. Dochází ke změně v rodinných vztazích, k úmrtí životního partnera, blízkých osob. Běžně se setkává se změnou bydlení, stěhováním, popřípadě odchodem do domova pro seniory. Tyto a jiné okolnosti často přináší zvýšené nároky na okolí, objevují se stavy osamělosti. Dle Světové zdravotnické organizace jsou osoby starší 80 let, žijící v jednočlenných domácnostech, bezdětní, osamělé ženy, lidé s dlouhodobě nemocným partnerem, senioři s nízkými příjmy, nemocní ohroženi ztrátou soběstačnosti, dlouhodobým pobytem v ústavní péči a předčasným úmrtím (Dóci, Hosák, Kovářová, 2003). Suchomelová (2016) shrnuje, že sociální proměny stáří úzce závisí na společenské situaci a osobním postoji jedince k vlastnímu stárnutí a stáří. Přílišná soustředěnost na svůj mladistvý zevnějšek a životní styl, nebo naopak nezdravá pohodlnost a útek od zodpovědnosti za život hrozí odsouváním podstatných úkolů a potřeb, které stáří přináší, a překáží tak komplexnímu vývoji osobnosti. V tomto odstavci byly vyjmenovány tři druhy proměn starého člověka, v nichž dochází ke společným interakcím. K těmto proměnám stáří patří rovněž dimenze duchovní. O tom se zmíníme níže. Všechny tyto proměny fyzické, psychické, sociální obsahují v sobě i nezbytné potřeby.

1.3. POTŘEBY VE STÁŘÍ (rozměry potřeb)

V průběhu lidského života dochází k neustálému uspokojování potřeb. Některé si ani neuvědomujeme, avšak v nemoci a ve stáří si začínáme uvědomovat jejich významnost (Příbyl, 2015). Potřeba, to je stav nedostatku něčeho, co je nezbytné pro organismus nebo osobnost. V širším pojetí ji definujeme jako nároky nutné pro biologický, psychický a sociální život člověka (Bužgová, 2015). V průběhu stáří dle Vágnerové (2008) se mění mnohé potřeby, a to z pohledu jejich významu či preference uspokojování. Starší člověk je nucen zabývat se více sám sebou. Zabezpečení potřeb je spojené s větším úsilím, dokonce s pomocí druhé osoby. Vágnerová vyjmenovává následující potřeby stárnoucího člověka. Potřeba stimulace a otevřenosti novým zkušenostem ztrácí na významu, jejich nakupení dráždí a unavuje, přináší pocit nejistoty a dezorientace. Starší lidé preferují setrvání a identifikují se se světem, který znali. Projevuje se to například častým vzpomínáním, uchováváním starých

věcí, fotografií. Mimo to potřebují přiměřený přísun podnětů, který by je udržoval v běžné aktivitě. Potřeba sociálního kontaktu je přiměřená věku. Staří lidé potřebují dostatek společenských kontaktů, zvláště s blízkými lidmi, ale taktéž i své soukromí. Mají strach ze samoty, izolace, ale nechtějí být na obtíž. Vyhledávají společnost s vrstevníky, se kterými si více rozumí. Potřeba citové jistoty a bezpečí se zvyšuje. Zároveň roste potřeba vázanosti na akceptaci, ocenění a ohleduplnosti. Prožívané životní ztráty zesilují potřebnost někam patřit a mít u sebe blízkého člověka. Potřeba seberealizace se mění. Zdůrazňováním minulých výkonů si nahrazují ztrátu životních rolí či dosahování úspěchů, které nastaly odchodem do důchodu. Uznání a ocenění od ostatních lidí přispívá nejen k uchování sebeúcty, ale také udržení autonomie. Identifikace s úspěchy svých dětí a vnuků může podpořit pocit užitečnosti. Naplněná potřeba otevřené budoucnosti a naděje pomáhá při zátěžích, jakými jsou nemoc, opuštěnost, bezmocnost či nevyhnutelnost vlastní smrti. Duchovní transcendence dává smysl limitované formě života. Svatošová (2012) uvádí definici zdraví jako plné tělesné, duševní, sociální i duchovní blaho člověka, ze které jsou odvozovány čtyři oblasti potřeb pacienta, v našem případě člověka ve stáří. Potřeby biologické jsou tím, co potřebuje naše tělo. Příjem jídla a tekutin, vyprazdňování, dýchání, ošetření těla, tišení bolesti, spánek, pohyb. K psychologickým potřebám zvláště patří respektování lidské důstojnosti, potřeba komunikace, pocit bezpečí, touha po upřímnosti. Jako sociální potřeby Svatošová vypočítává potřebu kontaktů – návštěv, milovat a být milován. U potřeb spirituálních (duchovních) vyjmenovává potřebu odpuštění, dávat a přijímat, vědět, že můj život měl a má smysl. Tyto potřeby mají všichni lidé, nejen věřící. Jak ve svém dokumentu uvádí Česká biskupská konference, (dále jen ČBK, 2015), je třeba zdůraznit potřebu autonomie, za jejíž součást považuje i uznání, respekt a sebeúctu. I tyto tři faktory pomáhají seniorovi nabývat vědomí důstojnosti jako jedné z nejdůležitějších základních lidských potřeb. Příbyl (2015) představuje obdobnou charakteristiku jako Svatošová. Senior si uvědomuje svou emoční potřebu v komunikaci s okolím, rovněž cítí určitou nutnost prožívání duchovní potřeby, transcendence. K tomu ho vedou jeho vlastní prožité zkušenosti, vlastní moudrost a vděčnost za svůj život. Jelikož člověk je bio-psycho-sociálně spirituální bytostí, jsou potřeby součástí psychické, sociální a duchovní oblasti jeho života. Co je spiritualita, to se pokusíme vysvětlit v následujících odstavcích práce.

2. SPIRITUALITA VE STÁŘÍ

2.1. POJETÍ SPIRITUALITY

Pojem „spiritualita“ má původ v křesťanství. Pochází z latinského „spiritualis“ (duchovní), odvozeného od „spiritus“ („dech“ nebo „duch“). V křesťanství odkazuje k působení třetí Božské Osoby, Ducha Svatého, na jednotlivého člověka a především k jeho odezvě na toto působení v jeho životě. Je to vnitřní život člověka, iniciovaný působením Ducha a prostoupený Bohem, jeho duchovní život. V druhé polovině 20. století došlo na Západě k rozšíření tohoto pojmu mimo křesťanství a to díky náboženskému hnutí Nového věku (New Age). Zde je spiritualita chápána jako osobní, nedogmatická zbožnost, založená na přímém náboženském zážitku, využitelném v praktickém životě a vyhybajícím se institucím. Spiritualita se tak stala v části západní společnosti alternativou k religiozitě a jako postoj pro odmítnutí organizovaného náboženství. Později v osmdesátých letech vstoupil pojem spiritualita i do psychologie (Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012, s. 10–11). K rozšíření pojmu spirituality do oblastí pomáhajících profesí přispělo zejména hospicové hnutí. V naší sekulární společnosti se pohybujeme stále v křesťanském kontextu, ve kterém chápeme spiritualitu v jejím teologickém významu (Opatrný a kol., 2023). Slova „duch“ a „duchovní“ dle Řičana (2004a, s. 61) ukazují k něčemu, co přesahuje každodenní životní „provoz“, obstarávání věcí a uspokojování běžných potřeb. Je to něco vyššího, ušlechtlejšího (umění, sféra kultury, mravních hodnot, moudrost, hledání pravdy, smyslu života). Podobnou myšlenkou se zabývá Křivohlavý (2004, s. 176), který cituje Pargamenta, jenž definuje spiritualitu jako „hledání toho, co je posvátné“. Je to to, co uprostřed všech věcí „běžných“ považujeme za neobvyklé. V této neobvyklosti si hluboce uvědomujeme hranice svého lidství a zároveň jsme plní respektu k tomu, co je překračuje. Křivohlavý dále uvádí dle Doyle, že spirituální nás na jedné straně vede k hledání smysluplnosti svého života a na druhé nám ji dává. Twerski spiritualitu srovnává s tím, co člověk nejlepšího může mít. Někteří ji považují za šestý smysl (Křivohlavý, 2004). Současné psychologické studie spirituality ukazují, že spiritualita je jevem, který i v dnešní době existuje a s nímž se v lidském životě setkáváme, který se nachází na vrcholu našeho žebříčku hodnot. Pro mnohé může být „nade vše“ (Křivohlavý, 2004, s. 180). Spiritualita v katolickém pojetí (dle Williama Reiserera) se týká každodenního rozvíjení základního rozhodnutí stát se křesťanem či jím zůstat, učiněného již při křtu, potvrzeného při biřmování a obnovovaného, kdykoli přijímáme svaté přijímání. Ještě uvádí, že být křesťanem znamená znát Boha, nejen o Něm vědět, ale plně Ho prožívat,

což působí proměnu existence a dosahování křesťanské autentičnosti v životě i myšlení (McGrath, 2001). Suchomelová (2016) takto široce pojímanou spiritualitu jako smysluplnou životní cestu (nad-náboženskou) rozšiřuje o spiritualitu chápanou v souvislosti s určitým náboženstvím, náboženskou skupinou, naplňující se skrze spirituální praktiky (rituály). V tomto případě již mluvíme o náboženské spiritualitě či religiozitě. Význam slova (*religare* – spojit znovu k sobě) odkazuje ke znovu-spojení něčeho, co již existovalo, co bylo poškozeno a nyní může být opět sceleno. Člověk se vrací k něčemu, od čeho byl oddálen, usiluje o znovu-navázání jeho vinou narušeného vztahu. Spiritualita může být chápána jako nadřazený pojem nad religiozitou (Atchley, Marcoen), někteří autoři (Pargament, Zinnbauer) však ji chápou jako součást religiozity, jako srdce a duše náboženství. Tito autoři ještě poukazují na současné tendence k polarizaci ve smyslu: „I am spiritual, but not religious“ (Suchomelová, 2016, s. 65). Spojujícím prvkem všech těchto koncepcí je vztahovost (k sobě, k lidem, ke světu, k vyšší realitě). V současnosti dle Eriksona záleží na jedinci samotném, jakou dá svému stáří tvář, jak naloží s touto fází svého života. Jak se dokáže adaptovat, to souvisí s jeho nastavením, přípravou na stáří, životní historií, věkem. Rezignace na aktivní život či hyperaktivita můžou prozrazovat nechuť řešit podstatné duchovní úkoly. Schopnost transcendence dle Eriksonovy integrity je jednou z charakterových vlastností cesty, která vede k dobrému stáří. Úspěšnou adaptaci ve stáří můžeme podpořit zejména duchovní aktivitou. Dále Suchomelová uvádí, že osobní spiritualita zcela prostupuje bytím člověka, rozvíjí se vzájemným působením ostatních složek jeho osobnosti a výrazně působí na kvalitu života staršího člověka. Všechny jeho složky osobnosti, fyzická, psychická i duchovní prochází celoživotním vývojem.

2.2. SPIRITUÁLNÍ POTŘEBY STÁŘÍ

Stáří je možno vnímat jako cestu zrání, která má svůj konečný cíl v Bohu (ČBK, 2015). Schopnost rozvoje – dle Suchomelové (2016) – vlastního potenciálu ve stáří je spojeno s možností naplňovat všechny lidské potřeby i ty duchovní. Podobně jako spiritualita zasahuje všechny oblasti a fáze lidského života a odehrává se v interakci s dalšími složkami jeho osobnosti, duchovní potřeby nelze oddělit od těch ostatních. V povědomí české společnosti, taktéž i v pomáhajících profesích, jsou duchovní potřeby mylně zjednodušovány na potřeby religiózních praktik nebo zmiňovány v souvislosti s paliativní péčí. Vymezením spirituálních potřeb se Suchomelová pokusila rozšířit toto pojetí o následující potřeby: vědomí vlastní hodnoty a důstojnosti; zachování kontinuity

životního příběhu; smyslu života, životního cíle a naděje; bezpodmínečné lásky a podpory v čase ztrát, potřeby vědět, že Bůh je na naší straně; možnosti dávat lásku a být užitečný; svobodně vyjádřit hněv a pochyby; transcendoval náročné životní situace; akceptace a validace spirituálního chování; vděčnosti; odpustit a odpuštění zažít; přípravy na umírání a smrt. K jejich hlubšímu pochopení se u některých krátce zastavíme. Potřeby transcendoval náročné životní situace poukazují na potřebu člověka pozvednout se nad aktuální náročnou životní situaci, kterou nemůže ovlivnit. K tomu může přispět láskyplný rozhovor, nabídnutá modlitba, vnitřní reflexe či osobní zkušenost hlubokého náboženského prožitku, skrze který Bůh volá člověka k sobě. S věkem může stárnoucí člověk opustit dosavadní religiózní skupinové praktiky a mít zvýšenou potřebu jistoty osobního spojení s Bohem. Naopak někteří se můžou navázáním na zbožnost svého dětství vrátit tam, kde zakoušeli pocit domova. Jiní můžou rozjímat a bilancovat nad svým životem u sestavování rodinných alb, rodokmenů či sepisování vzpomínek. Ve svém výzkumu o důležitosti a naplňování spirituálních potřeb u 150 seniorů, žijících v šesti domovech pro seniory v Ostravě, Cieslarová a Bužgová (2014 [online]) rozvádí tyto potřeby následovně. Náboženství, kde senior nachází útěchu ve víře (duchovním přesvědčení), účastní se bohoslužeb a jiných obřadů, čte duchovní (náboženský) materiál, modlí se s někým a má podporu duchovního. Láska a respekt, kde jedinec touží dávat a přijímat lásku, potřebuje mít zajištěnou důstojnou péči o tělesné potřeby a být užitečný pro společnost. Vděčnost, naděje a vnitřní klid realizuje skrze naplňování se klidem, vděčností, postojem naděje, skrze smích a humor, pozitivní náhled na život a zabezpečení klidného místa k meditaci. Potřebu smyslu života uskutečňuje prostřednictvím hledání a nalézání životního poslání a pochopení smyslu vlastního utrpení. Dodržováním morálních a etických zásad jsou naplněny jeho morální a etické potřeby. Ocenění krásy se dovršuje pobytem v přírodě, oceňováním její krásy a vážením si její hodnoty, taktéž skrze zážitek a ocenění hudby. Potřeby týkající se otázek kolem vlastní smrti a umírání jsou naplňovány smířením se se svým okolím, odpuštěním druhému, možností kontroly svého života a netrpěním pocitem viny, rozhovorem s někým o smrti a umírání a řešením vlastních obav z toho, co bude po smrti. Spiritualita dle autorek výzkumu nezahrnuje jen náboženské potřeby, ale dotýká se celého lidského života. Ať už je člověk věřící či nikoliv, v průběhu života se dostane do situace, kdy se potřebuje zamýšlet nad jeho významem. Zde zmíníme jen některé ze závěrů. Vybraní senioři považovali za důležité spirituální potřeby bez souvislosti s náboženstvím, a to být v přírodě: ocenit její krásu, dávat a přijímat lásku, být naplněn klidem, být vděčný, zažít a ocenit hudbu,

dodržovat morální zásady a mít zajištěnou důstojnou péči. Senioři hlásící se k náboženské víře („věřící“) uvedli důležitost spirituálních potřeb ve všech doménách, kromě ocenění krásy. Zároveň uvedli větší spokojenost se saturací ve všech uvedených oblastech. U vděčnosti, naděje a vnitřního klidu vykazovali nadto vyšší naplněnost než „nevěřící“. Stáří dle Suchomelové (2016) může být naplněné moudrostí, smířlivostí, rozvážností, ale také může být podezřívavé a svárlivé, zatížené spirituální bolestí, odmítáním, rezignací, depresí či psychickým onemocněním. Tyto okolnosti mají vliv na prožívání osobní spirituality i náboženskou praxi. Zraněná víra či víra ovlivněná falešnými náboženskými představami významně snižuje potenciál duchovního rozvoje, ale především *duchovní sklizně* na vrcholku života. Podle studie Fürsta a kolegů jsou ve vyšším věku nejvýraznějšími podněty ke změnám osobní religiozity či spirituality životní krize a setkání s konkrétními lidmi v prostředí seniora. Kontakt s duchovní autoritou může stárnoucího člověka podstatně podpořit v duchovním růstu nebo naopak (Opatrný a kol., 2023). Zároveň je potřeba pamatovat na to, že spiritualita u různých lidí hraje různě důležitou úlohu. Podobně jako je tomu s hudebním talentem, kde nalezneme virtuosity, ale rovněž amuzikální lidi. Těžko však najdeme člověka, na kterého by v žádné situaci a formě hudba nikdy nezapůsobila (Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012). Tomiczek (2023) představuje tzv. odloženou religiozitu jím sledovaného území Ostravska. Tato religiozita se projevuje především v kontextu průmyslových měst a oblastí. V 50. a 60. letech 20. století tato území zaplavila vlna zcela nového obyvatelstva z důvodů pracovních příležitostí v těžkém průmyslu (hornictví, hutnictví). Lidé přicházeli mnohdy z tradičně religiózních oblastí (jižní Morava, Slovensko). Kvůli pracovní vytíženosti, z osobních či politických důvodů přerušili kontakt s náboženským životem. V současné době jsou většinou již v seniorském věku. Nyní objevují odložené kořeny své spirituality a religiozity. Právě na tyto seniory s odloženou religiozitou chce být v první řadě zaměřena tato práce a návrh skupinového programu. Dle Suchomelové (2016) s ohledem na respektované modely psycho-spirituálního vývoje (Jung, Maslow, Erikson, Frankl) nelze ignorovat dvě podstatné skutečnosti, o které se opírá i tato bakalářská práce. Jsou jimi bio-psycho-socio-spirituální jednota člověka a zároveň duchovní podstata zásadního poslání a výzev vyššího věku. V souvislosti se zakoušením ztrát a poklesů v mnoha oblastech disponuje starší člověk významným potenciálem v oblasti duchovního vývoje. Mimo to religiózní složku (Suchomelová, 2016) své osobnosti, jako je ptaní se po smyslu celku, může člověk soustředěním se jen na vnější věci nebo odkládáním či vytěšňováním totálně přehlížet. Křesťanská spiritualita

zahrnuje soubor náboženských představ, hodnot spjatých s osobou Ježíše Nazaretského a způsob života, včetně praktik. Nejde jenom o Bohu vědět, ale plně Ho prožívat, přetvářet svou existenci a myšlení na základě křesťanské víry. Vojtíšek (Dušek, Motl, 2012) rozvíjí sedm domén spirituality, a to předpoklady přístupu ke světu, obřady a rituály, normy a hodnoty, vyprávění a mýty, doteky a zážitky Posvátna, společenství, tvořivost a umění. Na ně navázal Tomiczek (2023) okruhy témat vhodných pro rozhovor v oblasti obecné spirituality nebo konkrétní religiozity. Okruhy představuje následující tabulka:

Domény	Okruhy témat k rozhovoru	
	Obecná spiritualita	Konkrétní religiozita
Předpoklady přístupu ke světu	- rodinná výchova - zkušenosti, zlomové situace - přístup k životu	- náboženství - křesťanská formace v rodině
Obřady a rituály	- narozeniny, promoce - pracovní rituály	- církevní obřady, osoby - poutě
Normy a hodnoty	- žebříček hodnot - životní preference	- křesťanské učení - Desatero, Blahoslavenství
Vyprávění a mýty	- rodinné legendy - „velké“ příběhy, literatura	- biblické příběhy - vzpomínky „na kostel“
Doteky a zážitky Posvátna	- okouzlení, úžas - zamilovanost, příroda	- modlitba, rozjímání - Boží blízkost
Společenství	- rodina, přátelé, spolupracovníci	- církev, farnost, komunita
Tvořivost a umění	- kultura, umělecká díla - tvořivost, koníčky	- sakrální architektura, umění - poutní místa

2.3. KONSTRUKCE SPIRITUALIT

Spirituální konstrukce nejsou stejnorodé a rozlišujeme je podle toho, jak člověk vnímá svou vlastní spiritualitu. Můžeme ji chápat jako *Občasnou přítomnost*, *Neurčitost*, *Brikoláž* a *Křesťanskou spiritualitu*. Ti, pro které je spiritualita důležitá, mohou zastávat názor, že „každý z nás má svůj osobitý vztah k Bohu“ (Opatrný a kol., 2023, s. 47). Tento fakt potvrzují rovněž autoři, kteří se danými jevy vědecky zabývali. Spiritualita v jejich pojetí je velmi různorodá,

je ji možno vnímat jako občasnou přítomnost. Významnost spirituality jako občasně přítomnosti je spíše společenská, na úrovni časově omezeného pozitivního zážitku. V případě pobytových služeb je to účast na setkáních a programech. V menší míře se u seniorů objevuje striktně nedefinovaná spiritualita, která přesahuje lidský rozum, která nás obklopuje (vesmír, příroda), která má v životě své místo. Vede člověka k respektu ke všemu a nezpronevření se svědomí. Víra chápaná jako působení určité síly může vést k uzdravení. V české společnosti roste na významu spiritualita vztahující se k obecně pojatým hodnotám židovsko-křesťanského rámce kombinována s dalšími spiritualitami, tzv. spiritualita mnohosti neboli brikoláž (Opatrný a kol., 2023, s. 50). V úsilí o vděčnost za život, ve snaze být dobrým člověkem, s důvěrou v reinkarnaci – to je jeden z možných způsobů jejího prožívání. Intenzivněji vnímaná přítomnost Boha bez přináležení k církvi se objevuje u křesťanů, kterým však nevádí církevně rámované programy. Svou spiritualitu prohlubují denně duchovní četbou a komunikací s Bohem, nemají problém mluvit o své víře. Křesťané bytostně se hlásící k církvi mají potřebu účastnit se spirituálních programů ve společenství a v církvi, nejlépe v přítomnosti kněze. Nemůžou-li, sledují křesťanské pořady, vnitřně komunikují s Bohem, čtou Bibli, zvláště Nový zákon (Opatrný a kol., 2023). Podobně dělí jednotlivá individuální pojetí spirituality u seniorů Kaňák (2023) na inspiraci, brikoláž, křesťanskou spiritualitu a církevně zakotvenou křesťanskou spiritualitu. Spiritualita odkazuje k osobnímu vnímání Posvátna. Zároveň je možné se hlásit k určité duchovní tradici, k určitému náboženství, a přitom být vůči posvátnému v této tradici vnitřně lhostejný, být religiozní a minimálně nebo vůbec spirituální. Naopak existence spirituality mimo religiozitu je zcela běžná. Téměř všechny roviny spirituality dokážou naplnit i sekulární zdroje, např. světonázory. Takovým sekulárním náboženstvím se staly komunismus a národní socialismus, dále jsou jimi věda, psychologie či soukromý život (Vojtíšek a kol., 2012).

3. HLÁSÁNÍ

Tato kapitola nabízí teoretický základ pro vedení navrženého duchovního programu, který je v první řadě určen seniorům v ostravských domovech pro seniory. Chce pomoci hlasateli získat základní znalosti o pramenech hlásání, zároveň poukázat s jakým vnitřním nastavením má přistupovat k této službě. Pokusíme se v samotném textu na některé z nich poukázat.

3.1. JEŽÍŠOVO HLÁSÁNÍ

Možnosti teologicky pojaté spirituality se opírají o nabízení jistého postupu, jak lze o náboženské rovině zkušenosti mluvit způsobem, který sice není obecně platný, ale v naší české společnosti je stále do jisté míry obvykle přijatelný a srozumitelný (Ambros, 2001). Jádrem a ohniskem Kristovy radostné zvěsti (poselství), které by měl mít hlasatel stále na paměti, je dle exhortace Evangelii nuntiandi, dále jen EN (čl. 8–10) Boží království a spása. Je pro toho, kdo se vnitřně zcela změní v mysl i v srdci (tzv. metanoia). Pod pojmem spása se nenachází jen osvobození ode všeho, co člověka trápí a utlačuje, ale především osvobození od hříchu a od zlého ducha. K jejímu konečnému naplnění dojde v den Kristova posledního příchodu. Spása nám přináší radost z toho, že známe Boha a On zná nás, že Ho vidíme a necháme se Jím vést. Bible říká: „Vyznáš-li svými ústy Ježíše jako Pána a uvěříš-li ve svém srdci, že Ho Bůh vzkřísil z mrtvých, budeš spasen. Srdcem věříme k spravedlnosti a ústy vyznáváme k spasení“ (Řím 10, 9–10). Ježíš Kristus veřejně před lidmi prohlásil důvod svého příchodu na zem, svůj mesiášský záměr: „Duch Hospodinův je nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst.“ (Lk 4,18; Iz 61,1). Později svou výpověď stvrzuje před svými učedníky: „Také ostatním městům musím zvěstovat Boží království, vždyť k tomu jsem byl poslán“ (Lk 4,43). Kristus neúnavně ohlašoval příchod Božího království slovem a nesčetnými znameními a zázraky, která je provázela. Svě zjevení naplnil především svou smrtí, zmrtvýchvstáním a sesláním Ducha Svatého. Tato zvěst o Božím království, které přichází a již začalo, je určena všem lidem všech dob. Podle Ježíšových posledních slov: „Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu stvoření“ (Mk 16,15). Hlasatel má v první řadě jít ke všem chudým, pokorným tohoto světa a nezastavovat se na této cestě.

3.2. CÍRKEV HLÁSAJÍCÍ

Tato výzva je základním posláním Kristovy církve, o které sv. Pavel vydává svědectví: „Nemohu se chlubit tím, že kážu evangelium; nemohu jinak, běda mně, kdybych nekázal“ (1Kor 9,16). Církev existuje právě proto, aby hlásala evangelium, tj. aby kázala a učila, aby působila jako „kanál“, jímž proudí dar milosti (EN, čl. 11–14). Tato výzva by měla být vlastní každému hlasateli. Uvedme jako příklad jedno z prvních vzorových svědectví sv. Petra v domě pohana Kornélia. „A Petr se ujal slova: „Nyní skutečně vidím, že Bůh nikomu nestrání, ale v každém národě je mu milý ten, kdo v něho věří a činí, co je spravedlivé. To je ta zvěst, kterou Bůh poslal synům izraelským, když vyhlásil pokoj v Ježíši Kristu. On je Pánem všech. Dobře víte, co se dalo po celém Judsku: Začalo to v Galileji po křtu, který kázal Jan. Bůh obdařil Ježíše z Nazareta Duchem Svatým a mocí, Ježíš procházel zemi, všem pomáhal a uzdravoval všechny, kteří byli v moci ďáblů, neboť Bůh byl s Ním. A my jsme svědky všeho, co činil v zemi judské i v Jeruzalémě. Ale oni Ho pověsili na kříž a zabili. Bůh Jej však třetího dne vzkřísil a dal Mu zjevit se – nikoli všemu lidu, nýbrž jen svědkům, které k tomu napřed vyvolil, totiž nám; my jsme s Ním jedli a pili po Jeho zmrtvýchvstání. A uložil nám, abychom kázali lidu a dosvědčovali, že je to On, koho Bůh ustanovil za soudce živých i mrtvých. Jemu všichni proroci vydávají svědectví, že pro Jeho Jméno budou odpuštěny hříchy každému, kdo v Něho věří“ (Sk 10,34–43). Poselství spásy bylo určeno nejen v Boha věřícím Židům, ale také pohanům s příslibem pro všechny, „kdo v Něho věří“. Často se jednalo o jednorázová setkání, během nichž zazněla radostná zvěst. Uvedme alespoň některá: hlásání věřícím Židům Sk 2,14–39; Sk 3,12–26, Židům i pohanům Sk 13,16–14,1, prvním křesťanským obcím: 1Kor 15,3–11; 1Sol 1,9–10 a pohanům Sk 14,15–18; 17,22–31. Svědectví jsou vždy přizpůsobená okolnostem a posluchačům, což je aktuální do dnešní doby. Nejzákladnějším – každému hlasateli zjevným – obsahem radostných zvěstí prvních učedníků je vyjádření: Ježíš umřel za naše hříchy a Bůh Jej vzkřísil (1Kor 15,3–4). Jejich jádrem je sedm bodů: 1) Bůh, 2) který vzkřísil z mrtvých, 3) Ježíše, 4) vzývá všechny lidi k odpovědi, tj. aby se obrátili, 5) k Němu, k Bohu, 6) a získali plody Ježíšova poslání, totiž 7) spásu či ospravedlnění (1Sol, 1,9–10) (ČBK, 2019). Pawłowski (2014) připomíná nutnost zdůrazňovat v hlásání nejhlubší pravdu o Bohu, kterou je láska k člověku.

3.3. HLÁSÁNÍ

V této kapitole se pokusíme ještě výrazněji upozornit hlasatele na některé pro dnešní praxi stěžejní prvky v hlásání. Není lehké definovat pojem evangelizace, která je ve svém jádru velmi bohatá, dynamická, rozsáhlá. Pokusila se o to biskupská synoda. Evangelizovat znamená přinášet radostnou zvěst všem a jejím vlivem přetvářet lidi v nové lidstvo. Silou evangelia měnit v lidech jejich měřítko posuzování, žebříčky hodnot, zájmy, způsob myšlení, vzory, kulturu, na kterou není vázáno (EN, čl. 17–20). Přinášet radostnou zvěst znamená svědčit o Bohu, který nás stvořil, miluje nás, vykoupil nás, vybízí k obrácení a zve k věčnému životu. Hlasatel toto obrácení má v první řadě prožít hluboce sám na sobě, aby sám byl jeho nositelem a svědkem (EN, čl. 26). Evangelizace je možná pouze v síle Ducha Svatého, který je jejím hlavním činitelem a díky němu evangelium proniká do srdce světa. „Různé evangelizační metody jsou jistě účelné, ale ani ty nejdokonalejší z nich by nedokázaly nahradit tajemné působení Ducha Svatého“ (EN, čl. 75). Tato pravda je jednou z nezákladnějších, o kterou se hlasatel má opírat. Zároveň se musí ve svém hlásání vždy řídit zásadou lásky (Pawłowski, 2014). Evangelizace je rozsáhlý, složitý proces, který v sobě zahrnuje určité rozdílné momenty, které však nelze od sebe oddělovat. Níže se pokusíme o jejich nastínění. Toto rozlišení má zohlednit různé adresáty i fáze jejich duchovního rozvoje: poznání a přilnutí k víře, prohloubení ve víře, život z víry (Alberich, Dřimal, 2008).

3.3.1. První fáze hlásání

První fází procesu evangelizace je první evangelizace. V minulosti se jí říkalo „preevangelizace“ (předběžná evangelizace). Avšak již tato etapa je skutečnou evangelizací (EN, čl. 51). Radostnou zvěst se hlásá především svědectvím vlastního života. Zájmem o lidi, usilováním o vše dobré, vyzarováním hodnot (EN, čl. 21). V našich časech „dnešní člověk raději naslouchá svědkům (...) než učitelům (...) a učitelům naslouchá jen tehdy, jsou-li zároveň i svědky“ (EN, čl. 41). Svědectví beze slov však dříve či později musí být zvěstováno přímo slovem života (EN, čl. 22). Aby byla ohlašována „naděje, kterou máme“ (1Petr 3,15). Prostým a přímým způsobem je vydáváno svědectví o Bohu, jehož nám zjevil Ježíš Kristus v Duchu Svatém (EN, čl. 26). Kéž by se tímto řídil každý hlasatel. Základem, středem, vrcholem této evangelizace, a centrálním bodem hlasatelovy zvěsti je „jasné vyznání, že v Ježíši Kristu, Božím Synu, který se stal člověkem, zemřel a vstal z mrtvých, se poskytuje každému člověku možnost spásy jako dar Boží milosti a dobrotivosti“ (EN, čl. 27).

Toto tzv. *kérygma* zaujímá v evangelizaci důležité místo, že se často stává přímo jejím synonymem, avšak je pouze její jednou složkou. Slovo *kérygma* (řecky *kérugma* nebo *kerússō*) se překládá jako „výkřik, hlásné hlásání, veřejně oznamovat či hlásat“ (Pawłowski, 2014, s. 19). Tato slova se nacházejí v Novém zákoně vždy ve spojení s misijním hlásáním evangelia, zvláště pro široké publikum. Jsou spojená s otevřeným hlásáním určité skutečnosti Božího království, skrze kterou Bůh probouzí víru v člověku, která vede k jeho obrácení, a pro ty, kteří neuvěří, k odmítnutí (Pawłowski, 2014). Hlásající má v posluchačích vyvolat živou přítomnost Ježíše Krista (Gomez, Prado Flores, 1999), který chce vstoupit nejprve do jejich srdce (Prado Flores, 1993). Neboť víra dle Katechizmu katolické církve (čl. 26) je „odpovědí člověka Bohu, který se mu zjevuje a sdílí a zároveň jej hojně ozařuje světlem při hledání posledního smyslu života“. První hlásání v sobě nese pozvání k víře v jediného, pravého Boha, v Jeho Syna Ježíše Krista a výzvu k obrácení. Jeho cílem je uvedení posluchače do hlubšího vztahu s Ježíšem a probuzení počáteční touhy ho následovat. Zahajuje stálý proces obrácení trvající celý život (ČBK, 2019). Tento proces vede ke změně smýšlení i chování, v radostech i vnitřních roztržkách (EN, čl. 13). Ve své exhortaci Evangelium gaudium (dále jen EG) papež František (čl. 164) tuto myšlenku upřesňuje: „Když říkáme, že tato zvěst je první, neznamená to, že stojí na začátku a potom je zapomenuta nebo nahrazena něčím jiným, co ji překoná. Je první ve smyslu kvalitativním, protože je to zvěst *princiální*, má se jí stále znovu různými způsoby naslouchat a během katecheze (o které se zmiňuji níže) má být stále hlášána tou či onou formou ve všech jejích etapách a momentech.“ M. Kaplánek uvádí sedm prvků první evangelizace podle J. Gevaerta, kterými jsou: osobní vztahy s přesvědčenými křesťany, svědectví, uzdravující a osvobozující zkušenost s křesťanstvím, otázky smyslu života, odhalení falešných ideologií a falešných hodnot, obrácení k Bohu, rozumové zakotvení víry a explicitní zvěstování Krista (Marková, 2010). Toto první evangelizační úsilí církve je určeno lidem, kteří o Kristu nic neslyšeli, dětem nebo pokřtěným, kteří svou víru nevyznávají (tzv. matrikové věřící), osobám, které žijí mezi křesťany, ale podle nekřesťanských zásad, prostým lidem či vzdělavcům otevřeným pro víru. Také všem, kteří vnitřně trpí a hledají něco nebo někoho, jehož bytí tuší, ale neznají jeho jméno. V neposlední řadě i těm, kdo již věří (tzv. výchova ve víře čl. 48), aby učněním prohlubovali svoji víru uprostřed sekularizovaného světa. Používá se při ní mnoho prostředků: kázání, umění, věda, filozofický výzkum, působení na city srdce (EN, čl. 51–52, čl. 54). Vraťme se k tzv. matrikově věřícím, kteří tvoří velké množství pokřtěných (zvláště mezi dnešními seniory). Formálně nezapřeli svůj křest, ale značně se od něho vzdálili a nežijí podle něho. Mnohdy staví ve svém srdci překážky vůči evangelizaci, leckdy jako ateisté. Mimo to je tento svět plný křesťanských prvků a evangelijních hodnot,

projevujících se nejméně jako pocit prázdnoty a stesk (EN, čl. 56). I když svět dává najevo, že Boha odmítá, zároveň Ho i bolestně hledá. Svět volá po hlasatelích evangelia, kteří by mu svědčili o Bohu, kterého osobně znají. Očekává od nich prostý život, ducha modlitby, lásku zvláště k těm opovrhovaným, hledá poslušnost a pokoru, vnitřní svobodu a sebezápor (EN, čl. 76). Čeká na slovo pravdy o Bohu, o člověku, o jeho tajemném údělu ve světě. Tyto myšlenky zde uvádíme také k povzbuzení hlásajícího, aby nezůstal stát ve svém úsilí v půli cesty k lidské duši (EN, čl. 78). Současně sama církev, která je v tomto světě pokoušená, potřebuje znovu slyšet to, čemu má věřit, chce znát důvody své naděje a nové přikázání lásky. Boží lid musí být neustále evangelizován, aby si udržel svěžest, nadšení a sílu k hlásání evangelia, kterému má sloužit do konce světa (EN, čl. 15). A to platí i pro hlasatele, který je poslán církvi.

3.3.2. Katecheze jako ozvěna prvního hlásání

Slovo, které odkazuje na vztah katecheze s první evangelizací, je „katechizovat“, tzn. „dělat ozvěnu“, původně „dát něčemu zaznít“, „rozezvučet“ (Alberich, Dřimal, 2008, s. 49). Katecheze jako druhá část evangelizačního procesu slouží těm, kteří již prožili první obrácení, pro Krista se rozhodli, byť počátečním způsobem. Dělíme ji na iniciační a trvalou. V první etapě jsou dle koncilního dokumentu *Ad gentes* (dále jen AG) (čl. 14) katechumeni dostatečně dlouhým uváděním zasvěcováni do tajemství spásy a povzbuzováni ke křesťanskému životu. Proces končí začleněním do křesťanského společenství, jímž je církev. Tímto zároveň začíná stálý proces zrání ve víře k vydávání svědectví života s Kristem slovem i skutkem (AG, čl. 15). Neboť katecheze je především služba slova, a tedy služba evangeliu, hlásání Krista a jeho poselství (AG, čl. 50). Katecheze není pouze „předáváním víry“ (Alberich, Dřimal, 2008, s. 50), ale je to výchova ve víře. Podle Všeobecného direktoria pro katechezi je katecheze činností církve, která vede společenství i jednotlivce ke zralosti ve víře. Dle papeže Jana Pavla II. obrácený křesťan chce skrze katechezi hlouběji poznat tajemství a poselství osoby Ježíše Krista (2008). Nechce pouze věřit Bohu (zcela mu patřit, Prado Flores, 1993), ale zároveň věřit v Boha (Alberich, Dřimal, 2008). Konečně to také znamená přijmout Jeho plán spásy, každý den žít z víry a v tomto postoji vytrvat až do konce (Prado Flores, 1993). K dokreslení doplníme, že pro zralou víru je typická určitá autonomie. Je motivována pouze vírou. „Člověk žije z víry právě proto, že věří; proto, že vidí vnitřní hodnotu víry, a tak žádné jiné důvody nepotřebuje“ (Alberich, Dřimal, 2008, s. 101). Tyto dvě fáze procesu evangelizace se od sebe liší, nicméně se doplňují. Jak učil sám Kristus: „Jděte do celého světa a hlásejte

evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří (...).“ (Mk 16,15–16). Je potřeba vyjít a hlásat, aby svět uvěřil. Neboť „víra je ze zvěstování“ (Řím 10,17). Dobrá otázka k zamyšlení nejen pro hlasatele by byla: Kdy končí kérygma a začíná vyučování? Nezbytnost hlásat evangelium nikdy nekončí, stejně jako nutnost našeho osobního obrácení (Hocken, 2014). K ještě plnějšimu dotvoření si pomůžu tímto přirovnáním. „Kérygma je výkřik. Petr stál a hlasitě křičel. Kérygma je sopka tak silná, že ji nelze zastavit. Katecheze je sál, kde je vše uspořádané, pedagogické, její myšlení je systematizováno“ (Prado Flores, 2014, s. 45).

3.3.3. Výzvy v hlásání

Hlásání evangelia nabývá své úplné účinnosti a míry pouze tehdy, pokud každý, kdo je slyší, mu také správně rozumí, přijímá ho, rozhodne se pro něj, nechá se jím prostoupit a přilne k němu celým srdcem a sám se stane jeho hlasatelem (EN, čl. 56). Evangelizace umožňuje navázat skutečný a živý vztah s Bohem (EN, čl. 53). Hlásáním se potvrzují slova sv. Petra: „Véra je tedy ze zvěstování“ (Řím 10,17). Hlasatel musí při evangelizační činnosti mít ohled na náboženskou a duchovní úroveň těch, kterým hlásá. Nesmí je přetěžovat, v úctě k jejich svědomí a přesvědčení. Má předávat pouze spolehlivé svědectví (EN, čl. 79). Podává svědectví o tom, jak důležité místo v jejich životě má Bůh a co v jejich životě Bůh vykonal a stále koná. Zároveň má s trpělivostí a pokorou hlásat podstatu víry bez snížení hodnoty a bohatství křesťanského učení. Pouze přesvědčený hlasatel je schopen přesvědčit ostatní (ČBK, 2019). Avšak nedejme se zmást. Kérygma – podle Prokeše (2020 [online]) – není informací, argumentací, přesvědčováním. Hlasatel pravdu nevlastní, proto ji nemůže hlásat. On se s Pravdou, Zmrtvýchvstalým Ježíšem, setkal. To ona ho vtáhla do událostí zmrtvýchvstání. Kérygma skrze slovo, krátkou zprávu a gesto (Lk 4,18–21) sestupuje k člověku a připojuje se k jeho životu. Sestupuje do jeho chudoby, nedostatku. Proměna člověka se děje teď, dnes, v čase *kairos* (Lk 4,21; 2Kor 6,2). Hlasatel nekonstruuje něco nového, ale objevuje Boha, který je v životě člověka přítomen. Abychom účinně evangelizovali, nemusíme být teology, ale svědky vlastních Letnic, těmi, kteří prožili zkušenost spásy (Prado Flores, 2014). Skrze víru se uskutečňuje výměna. Člověk odevzdává svůj hříšný život Ježíši. Výměnou za to přijímá život Božího Syna, který od této chvíle žije, miluje, slouží skrze něho (Prado Flores, 1993). Nemáme mluvit o kérygmatu, ale kérygma dávat (Prado Flores, 2014). Skutečné hlásání začíná kérygmatem, které je novým životem, zkušeností víry a mocí Ducha (Prado Flores, 1993). V současném světě můžeme slyšet, že evangelizací porušujeme náboženskou svobodu. Určitě bylo by chybou vnucovat evangelijní pravdy

přes svědomí lidí (EN, čl. 80). Je žádoucí hlásat jim svým životem a slovem evangelijní pravdu s plným respektem k jejich konečnému rozhodnutí bez přemlouvání, „nejenže není porušování náboženské svobody, nýbrž se tím vzdává pocta této svobodě, protože se nabízí svobodná volba cesty“ (EN, čl. 80). Lidé mají právo slyšet o radostném poselství, po němž vnitřně touží. Hlásané Boží slovo je „evangeliem“ čili „dobrou zprávou“ (Alberich, Dřimal, 2008, s. 61). Je slovem, které dává smysl životu a chce jej proměňovat. Není to pouze informace, ale jistým způsobem odpovídá na velké otázky života. Dává nám klíč, jak pochopit a správně číst dějiny lidstva, tak i ty vlastní. Je světlem i objasněním našeho života. Koncil a jeho pozdější reflexe jako základní poslání církve postavil evangelizaci, hlásání dobré zprávy, do středu její pastorační činnosti. Evangelizace je opravdové svědectví církve, a to vším, co „hlásá a koná“ (ČBK, 2019, s. 40).

4. DOMOV PRO SENIORY MÍSTEM HLÁSÁNÍ

Úkolem konkrétních místních církví (farností, sborů) je rozpoznat příhodná místa, kde se může radostná zvěst propojit s každodenním životem (ČBK, 2019). Tedy nejsou to jen kostely, sbory nebo pastorační centra. Jsou to místa, kde jsou lidé, kteří čekají na dobrou zprávu. Takovými místy jsou jistě domovy pro seniory. Dle Papežské rady pro laiky (2010) evangelizační působení na člověka ve stáří se musí zaměřovat na vzrůst spirituality, která je jemu vlastní, tzn. spirituality neustálého nového rození, o jaké Ježíš mluví starému Nikodémovi, když ho vybízí, aby se nedal zadržet svým stárnutím, ale aby se otevřel daru Ducha pro znovuzrození do nového života, plného naděje, protože „co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je Duch“ (Jan 3,6). Právě tato postava Nového zákona, starce, který nezůstal se svými otázkami sám, bude nás provázet předkládaným návrhem programu.

4.1. SOUČASNÝ STAV

Svět v současnosti čelí globálnímu nárůstu stárnutí obyvatelstva. Starší lidé často trpí různými chronickými nemocemi a poruchami, které zvyšují jejich zranitelnost a snižují jejich kvalitu života. Tyto změny vedou k nárůstu nákladů vynaložených na zdravotní a sociální péči. Vzhledem k tomu jsou potřebné stále nové strategie, které by pomáhaly udržovat co nejlepší fyzické, duševní, sociální zdraví, celkovou kvalitu života starších lidí. Spiritualita a náboženství jsou v současnosti prokázány a definovány jako důležité ochranné faktory ovlivňující fyzické a duševní zdraví, sociální fungování starších lidí. Mohou zkrátit čas rekonvalescence, snížit míru nemocnosti a prodloužit život, zároveň přispět ke zvýšené pohodě v závěru života. Tato výzva se týká i uživatelů v pobytových službách. Nejen přidat léta životu, ale také přidat život létům (Sovářiová Soósová, 2022). Avšak v českém prostředí nadále chybí souvislé vzdělávání personálu v oblasti duchovního rozměru stáří, vedoucí k náležitě péči o duchovní potřeby (Suchomelová, 2016). Ze zkušenosti z některých domovů pro seniory v Ostravě může potvrdit, že takové vzdělávání je teprve v plenkách, i když nechybí pro něj motivace a nadšení. Zvláště se jedná o domovy, které zřizuje statutární město Ostrava. Dalším krokem k realizaci je potřeba, aby v pobytové službě panovala celková shoda na tom, co je považováno za spiritualitu a jakým způsobem s ní v rámci spolupráce s uživateli nakládat. Holistický přístup předpokládá, že bude chápána jako integrální součást znalostí o uživateli zařízení (Opatrný a kol., 2023). Bohužel takový přístup v těchto službách pokulhává. Možnou nadějí

jsou připravované návrhy k novele Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. (2024 [online]), které se danými otázkami již zabývají. Neboť čím běžnější je přítomnost oblasti spirituality jako nabízené služby v poskytované péči, tím více se vytváří prostor k diskuzi s uživateli o spirituálních tématech a k požadavkům k naplňování jejich spirituálních potřeb. Pokud je spirituální dimenze pro poskytovatele dané služby podstatná, proces základního posouzení spirituality v rámci jednání se zájemcem o službu a v době adaptace nebude možné ukončit (Opatrný a kol., 2023). V tuzemských sociálních zařízeních se v naprosté většině setkáváme s lidmi socializovanými v některé z tradičních křesťanských církví, kde je jejich život formován křesťanskou spiritualitou (Suchomelová, 2016). To znamená, že spirituální potřeby budou chtít naplňovat. Je zvláště v kompetenci faráře či pastora, aby se o své lidi v těchto zařízeních postaral. Je povzbudivé, když se místní farní společenství zájmem o uživatele pobytových služeb ve svém okolí, navazováním a udržováním blízkých vztahů, úsilím o spolupráci s vedením služeb, dobrovolnickou službou, kulturním životem a náboženskou službou stává znamením Boží lásky vůči starším bratřím a sestrám (ČBK, 2010). Právě takovou službu domovům nabízí duchovní služba Římskokatolické farnosti Ostrava-Zábřeh (dále jen ŘKF Ostrava-Zábřeh nebo farnost), ve které pracuji. Tuto službu farnost poskytuje šesti domovům pro seniory (městským a soukromým) a domovu se zvláštním režimem, Alzheimer home. Naši nabídku představujeme v příloze č. 1.

4.2. CHARAKTERISTIKA NĚKTERÝCH DOMOVŮ PRO SENIORY NA OSTRAVSKU

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (2024 [online]) v §49 uvádí následující definici domova pro seniory: „(1) V domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. (2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti: a) poskytnutí ubytování, b) poskytnutí stravy, c) pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, f) sociálně terapeutické činnosti, g) aktivizační činnosti, h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“ Součástí domovů pro seniory bývá i domov se zvláštním režimem, který je definován tímto zákonem v § 50. Režim v tomto zařízení je přizpůsoben specifickým potřebám uživatelů. Služby jsou poskytovány podobně jako v domově pro seniory. ŘKF Ostrava-Zábřeh poskytuje duchovní službu v pobytových sociálních zařízeních na svém území dobrovolně, formou pravidelných

návštěv pastoračních asistentek, a to v domovech zřizovaných statutárním městem Ostrava (domov Čujkovova, Sluníčko a Korytko a v soukromých domovech Na Výminku, Ledax a Lada. Městské domovy poskytují dvě sociální služby s rozdělením na domov pro seniory a domov se zvláštním režimem. Soukromé domovy takové rozdělení nemají. Pastorační asistentky farnosti docházejí také do domova se zvláštním režimem, Alzheimer home (2024 [online]). Soukromé domovy mají kapacitu od 32 do 58 míst, městské domovy pro seniory bez zvláštního režimu mají kapacitu od 68 do 214 míst. Pokoje jsou jednolůžkové a dvoulůžkové. V domovech pobývají ženy i muži, kteří pobírají starobní nebo invalidní důchod, a to ve věku od 65 let, někdy i méně. Ženy tvoří většinu. Na pokojích, častěji na chodbách, mají k dispozici sociální zařízení a v městských domovech také signalizační zařízení. Pokoje jsou vybaveny nábytkem a televizory. Domovy mají společenské místnosti, v menších zařízeních slouží také jako jídelny, relaxační místnosti, zahrady. V městských domovech můžou využívat rehabilitační místnosti, bufety s občerstvením a knihovny. K povinným vybavením domovů patří výtah, sesterny, kanceláře, zázemí pro zaměstnance, kuchyňky či místnosti k přípravě pokrmů. Větší domovy mají vlastní prádelny a kuchyně. Domovy jsou povinny se řídit Zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho Vyhláškou č. 505/2006 Sb. (2024 [online]) a poskytovat služby v rozsahu a kvalitě požadované zákonem. Služba je poskytována 24 hodin denně. O uživatele a jejich zázemí pečují pracovníci v přímé péči, zdravotní sestry, sociální pracovníci, vedoucí sociálních a zdravotních služeb, rehabilitační pracovníci, aktivizační neboli volnočasoví pracovníci, kuchaři a pomocné síly, uklízečky, vrátní, údržbáři a v neposlední řadě řídicí pracovníci. Do zařízení dochází kadeřnice, kosmetička, pedikérka, dobrovolníci, canisterapeuti, lékaři, duchovní dle potřeby a zvláště v městských domovech psycholog a ombudsman. Uživatelé jsou přijímáni na základě žádosti o poskytnutí sociální služby a vyjádření lékaře. Po schválení žádosti je žadatel zařazen do pořadníku, kdy čeká na návštěvu sociálního pracovníka a na uvolnění místa v zařízení. Žadatel má možnost navštívit domov před nástupem. Jednou z podmínek pro přijetí do městských domovů je trvalý pobyt v městě Ostrava. Domovy se řídí domovními, provozními a ubytovacími řády. Senioři mohou svůj volný čas trávit různými aktivitami v dílnách nebo na pokojích, v zahradě nebo ve společenské místnosti, v knihovně, retro pokoji, bufetu, na chodbách, v relaxační nebo v rehabilitační místnosti. O naplňování části volného času se starají aktivizační pracovníci. Rodina a příbuzní je můžou navštěvovat ve vyhrazených časech mezi hlavními jídlly. Po domluvě s vedoucím personálem mají možnost doprovázet své blízké při zhoršeném zdravotním

stavu, často v terminálním stádiu života. Zdravotní personál nebo vedoucí zaměstnanec má povinnost informovat rodinu a blízké o zhoršeném stavu. Uživatelé mají svého klíčového pracovníka, který je zodpovědný za plnění jejich individuálních plánů. Posláním domovů je poskytovat 24hodinovou péči seniorům, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci, a to z důvodu věku, snížené schopnosti zvládat základní životní potřeby nebo zdravotního stavu, který jim už neumožňuje žít v dosavadním prostředí. Uživatelům je poskytována taková míra podpory, která jim umožňuje co nejpřirozenější začlenění do běžného života s ohledem k respektování jejich skutečných potřeb, práv a přání (Sluníčko, Korýtko, Čujkovova, 2024 [online]).

4.3. NÁVRH DUCHOVNÍHO PROGRAMU PRO SENIORY *NIKODÉM*

V úvodních třech kapitolách jsou vykreslená teoretická východiska, na která musí hlasatel neustále pamatovat. Hlasatel je ten, kdo hlásá, ohlašuje evangelium. S tímto označením se také setkáváme v evangelizačních kurzech, ze kterých tato práce čerpá. Je důležité, aby hlasatel myslel na to, s jakou skupinou pracuje, jaké jsou její potřeby, co chce podnítit a prohloubit v posluchačích, kam je chce dovést. Zároveň musí pamatovat na formu hlásání kérygmatu, nastíněnou ve třetí kapitole. Tato práce nevyčerpává veškeré teoretické poznání pro službu hlasatele Dobré zprávy v domovech pro seniory. Hlasatel má pamatovat na vlastní prohlubování vztahu s Kristem v modlitbě, prostřednictvím duchovní formace a vzdělávání. Tehdy bude silou Božího slova a Božího Ducha zapalovat lidská srdce (1Kor 2,3–5). V této podkapitole se pokusíme o načrtnutí duchovního programu *Nikodém* pro vybranou skupinu uživatelů v domově pro seniory (dále také účastníci). Jedná se o sedm setkání, kterými je provede stařec Nikodém (Jan 3,1–20; Jan 7,50–52; Jan 19,38–42). V programu skrze slovo a aktivity můžou prožít osobní setkání s Ježíšem Kristem, které je přivede k objevení nebo obnovení daru víry. V návrhu budeme vycházet z veřejně přístupných podkladů. Především z publikací katolického kněze, biblisty a zakladatele mezinárodní sítě Škol evangelizace sv. Ondřeje (SESA), Mexičana José H. Prada Florese. Také z některých podnětů evangelizačních kurzů a seminářů, kterými jsem prošla (více v bibliografii). Začneme náčrtem obecné charakteristiky současného a nového stavu ostravských domovů, které navštěvujeme, ve SWOT analýze s přihlédnutím k nabízenému duchovnímu programu.

SWOT analýza

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - vzdělávání zaměstnanců ve spirituální oblasti - nastavování plánů paliativní péče - vedené rozhovory sociálních pracovníků s uživateli o jejich spirituálních potřebách - pravidelná duchovní služba - zmapovaný zájem uživatelů o program - otevřenost novým aktivitám - finanční podpora - rozmanité pomůcky - využití části programu pro individuální setkávání - vhodné prostory - spolupráce s aktivizačními pracovníky - program zaměřen i na uživatele domova se zvláštním režimem - nabídka individuálních rozhovorů po setkání - smysluplné vyplnění volného času uživatelů - nabídka i pro neúčastněné uživatele - formace nového týmu z řad účastníků - v krátkém časovém úseku významná změna 	<ul style="list-style-type: none"> - časté podstavy zaměstnanců a jejich fluktuace - nedostačující podpora zaměstnanců ze strany zaměstnavatele - měnící se zdravotní a psychický stav účastníků - překrývání aktivit a zapomnětlivost účastníků - předpojatost zaměstnanců a uživatelů vůči spiritualitě - neochota uživatelů k růstu, poznávání, změně smýšlení - nevraživost účastníků programu mezi sebou
Příležitosti	Ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> - změny v zákoně - nové finanční zdroje - nabídka programu pro pracovníky ve spolupráci s týmy kurzu Filip - pomoc rodin uživatelů domova - spolupráce s místními křesťanskými církvemi v rámci dobrovolnictví, návštěv duchovních - další duchovní formace uživatelů 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatek nadšených dobrovolníků - chybějící finanční zdroje - „falešní proroci“ - pokles zájmu o program - zdražení služeb domova

Vize organizace

- navýšení dobrovolníků a spolupráce s jinými organizacemi a rodinami uživatelů
- zaměstnanec pro duchovní oblast (na zkrácený úvazek)
- zvýšení pestrosti nabízených aktivit
- vyrovnanější uživatelé
- spokojenější rodiny
- zlepšení atmosféry v domově
- zvýšení kvality poskytované služby
- snížení přetíženosti zaměstnanců a jejich fluktuace

Rozbor SWOT analýzy

Silné stránky

Bezesporu k silným stránkám, zvláště u domovů zřízených statutárním městem Ostrava, patří nárůst vzdělávání zaměstnanců ve spirituální oblasti, rovněž pak nastavování plánů paliativní péče, ve kterých se pracuje se spirituálními potřebami seniorů. V těchto domovech jsou taktéž postupně zaváděny vstupní a průběžné rozhovory sociálních pracovníků s uživateli o jejich spirituálních potřebách. V každém ze šesti domovů ŘKF Ostrava-Zábřeh je již více než tři roky nastavená pravidelná duchovní služba, která se snaží o stálé mapování potřeb uživatelů. Tyto informace budou použity při výběru účastníků do programu. Domovy se nebrání novým aktivitám, které jsou ochotny podpořit ze svých finančních prostředků. Duchovní služba může využívat rozmanité pomůcky, které má k dispozici u aktivizačních pracovníků. Tento program poskytuje možnost využití jeho části pro individuální setkávání s uživateli přímo na pokojích. Všechny domovy nabízejí vhodné nerušené prostory. Dle potřeby může duchovní služba požádat o pomoc aktivizační pracovníky. Je důležité, aby se neměnili. Nabízený duchovní program, přizpůsobený cílové skupině, je možné nabídnout domovům se zvláštním režimem. V programu se počítá s nabídkou individuálních rozhovorů na pokojích, a to ke sdílení dojmů či k prohloubení tématu. Tento program nabízí smysluplné vyplnění volného času účastníků i mimo setkávání (domácí úkoly, četba knih, promítání filmů). Nabídka programu je rozšířená i na další uživatele domovů, případně další zájemce o program (promítání filmů). V rámci dalšího pokračování programu je vhodné formovat nový tým z řad uživatelů, kteří jím úspěšně prošli. Rovněž

je možné zapojit bývalé účastníky jen na část programu (např. osobní svědectví, pomoc v průběhu). Tento program nabízí možnost v krátkém časovém úseku dosáhnout významné pozitivní změny v životě účastníků.

Slabé stránky

Časté podstavy zaměstnanců a jejich fluktuace zásadně oslabují poskytování služeb v domovech pro seniory, taktéž jsou ohrožením pro hladký průběh programu. Nedostačující podpora zaměstnanců v tak náročné práci ze strany zaměstnavatele vede k oslabení jejich motivace a zvyšování frustrace. Měnicí se zdravotní a psychický stav účastníků programu je značným ohrožením pro jeho pokračování. Taktéž překrývání aktivit (např. koupání, návštěvy lékařů, výlety či využití místnosti, ve které program probíhá) nebo zapomnětlivost účastníků ho může ohrozit. Proto je nezbytná spolupráce duchovní služby se zodpovědnými za aktivizaci a přímou péči v domově. Předpojatost zaměstnanců a uživatelů vůči spiritualitě, neochota uživatelů k růstu, poznávání, změně smýšlení, rovněž vzájemná nevraživost účastníků mezi sebou, to vše může oslabit možnost pořádání programu i jeho samotný průběh.

Příležitosti

Naskytuje se možnost zvýšení povědomí o holistickém přístupu vůči uživatelům sociálních služeb, a to v připravovaných návrzích novely zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Program může podpořit psaní nových projektů a podávání nových žádostí domovů o dotace a dary také z jiných zdrojů než doposud. Program je vhodnou nabídkou vzdělávání zaměstnanců o duchovním rozměru potřeb člověka. Jeho uspořádání je možné ve spolupráci s týmy kurzu Filip (2024, [online]). Je možné pozvat ke spolupráci doporučené členy rodin účastníků (např. doprovod, svědectví). S programem a s osobním svědectvím mohou dobrovolně pomoci doporučení členové místních křesťanských církví. Do osobních rozhovorů v průběhu konání programu je důležité zapojit duchovní místních církví, kteří mohou účastníky doprovázet. Zapáleným účastníkům je podstatné nabídnout navazující duchovní formaci formou skupinového setkávání, případně formou katecheze.

Ohrožení

Vysokým ohrožením je nedostatek nadšených dobrovolníků z místních církví. Nedostatek financí, čerpaných ze zdrojů Biskupství ostravsko-opavského pro stávající duchovní službu domovů, může významně ohrozit dlouhodobé pořádání programu

ve vybraných ostravských domovech. Zásadním problémem nejen dnešní doby jsou tzv. „falešní proroci“, kteří v rámci osobních návštěv uživatelů šíří v domově bludnou nauku, odlišnou od křesťanské. Svým působením můžou značně mást uživatele i účastníky. Nelze vyloučit, že může dojít k poklesu zájmu o program, což by také znamenalo, že hlasatelé ztratili moc Ducha. Přirozeně dochází ke zdražování poskytovaných služeb, na které nemusí dosahovat noví žadatelé o službu o nižších příjmech. Tento ukazatel může významně ohrozit účast na programu ze strany skutečně potřebných.

Vize organizace

Domovy pro seniory mají ve svých dlouhodobých cílech navýšení dobrovolníků, zvýšení spolupráce s jinými organizacemi a rodinami uživatelů. Tento program může značně pomoci tyto cíle naplnit. Některé domovy již vytvořily a některé uvažují o vytvoření úvazků (zkrácených) na pozici duchovního pracovníka, podobně jako je tomu ve zdravotnictví (nemocniční kaplan). Očekává se, že je k tomu vybídne i připravovaná novela Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Navrhovaný duchovní program pro domovy, bude-li úspěšný, přispěje ke zvýšení pestrosti nabízených aktivit domova. V programu se předpokládá, že již v jeho průběhu dojde ke zlepšení vyrovnanosti u účastníků, co ovlivní atmosféru v domově a spokojenost rodin uživatelů. V konečné fázi by mělo dojít ke zvýšení kvality poskytované služby a ke snížení přetíženosti zaměstnanců a jejich fluktuace.

Charakteristika navrhovaného programu

Délka *vyučování* s aktivitami je maximálně 90 minut. Pojem *vyučování* jsme převzali z evangelizačních kurzů. Používají ho jako synonymum pro hlásání mluveného a psaného slova. Jednotlivé časy programu se snažíme nepřekračovat. Vyhrazený prostor pro setkávání je společenský sál nebo větší klubovna. Program bude probíhat v předem domluvených týdenních intervalech. Termíny obdrží účastníci písemně před začátkem programu, aby si pro něj mohli vyhradit čas a upozornit na to pracovníky. Ve výjimečných případech, dle potřeb domova, ale aby nebyla přerušena návaznost setkávání, je možné přesunout program maximálně o další týden. Navrhované *vyučování* můžeme podle potřeby zkrátit, ale podstatné je třeba zachovat, případně rozdělit na dvě setkání. Konkrétní aktivity mají pomoci k navození atmosféry a k otevření srdce pro Slovo, Ježíše Krista, a jeho nabídku spásy. S ohledem na to zvažujeme, co vynecháme

a co upravíme. U některých bodů programu dle potřeby můžeme změnit jejich pořadí, například vložit úkol před shrnutí, také můžeme obměňovat okamžik příchodu starce Nikodéma. Vždy s ohledem na zachování celkové dynamiky *vyučování*. Účastníky do aktivit nenutíme, ale pomocí citlivé motivace vytváříme otevřenou atmosféru. U tištěného materiálu musíme používat větší písmo a obrázky. Účastníci si donesou osobní pomůcky pro lepší vidění a slyšení. V práci se seniory zohledníme jejich tempo, dáme dostatek času pro vstřebání, vyjádření, opakováním připomínáme důležité body *vyučování*, dbáme na zřetelný způsob přednesu, sledujeme jejich individuální projevy a reagujeme na jejich aktuální potřeby typické pro seniorský věk. Pečujeme o nerušenou a důvěrnou atmosféru. Účastníky na začátku ubezpečíme o naší mlčenlivosti a požádáme je o totéž. S ostatními můžou sdílet to, jak prožívají setkání a co jim to dává. Účastníkům nabídneme také možnost individuálního sdílení zkušeností z programu s duchovní službou na pokoji.

Potřebnost a cíle navrhovaného programu

Jak uvádíme v teoretické části této práce a zároveň zakoušíme v osobních setkáních v domovech, je mnoho uživatelů, kteří – podobně jako stařec Nikodém – hledají odpovědi na podstatné otázky, jež mohou dostat pouze skrze poznání živého Boha. Cílem tohoto programu je – podobně jako to bylo u Nikodéma – probudit vědomí potřeby osobního setkání s Ježíšem Kristem a potřeby obnovení celého svého života v Něm. Dalším cílem je vytvoření nabídky duchovního programu křesťanským církvím, které hledají způsob, jak osobám ve stáří hlásat základy křesťanské víry v jejich přirozeném prostředí.

Účastníci programu

Program je vytvořen pro skupinu do 16 uživatelů. Prostřednictvím osobních rozhovorů s duchovní službou a sociální pracovníci, skrze porozumění životní situaci uživatele a stanovení oblastí spolupráce s duchovní službou (např. dle metody FICA/VaDKA, Opatrný a kol, 2023, s. 106), budou navrženi a vybráni účastníci do programu. Účastníci obdrží natištěné pozvánky s termíny. Aktivizační pracovníci osobně připomenou uživatelům setkání – den před jeho konáním.

Personální a finanční zajištění programu

Tým bude z řad duchovní služby domova, dobrovolníků farností či sborů, minimálně to budou dvě osoby. K asistenci (např. pomoc s doprovody, příprava a úklid místa,

dopomoc během programu) budou přizváni nejméně dva aktivizační pracovníci. Náklady na pomůcky budou čerpány z režie domova pro seniory na pravidelné volnočasové aktivity, které jsou podporovány z grantů statutárního města Ostrava či jiných zdrojů.

Metoda v hlásání – svědectví

Středem a klíčem účinného hlásání je osobní svědectví. Je to slovní vyjádření, jak Ježíš Kristus změnil můj život, co pro mne udělal a jak teď zakouším účinky jeho smrti a vzkříšení. Jsem bytostně přesvědčen, že Ježíš mne zachránil – a toužím o tom mluvit. Svědectví má být radostné, krátké a nasměrováno na Krista. Radostné, protože je to radostná zpráva (Neh 8,10). Krátké, vystihující pouze okamžik mého obrácení. Nasměrováno na Krista znamená, že nemluvím o svých zásluhách, ale používám slova: „Pán mě... Pán mi dal...“, které ukazují, že je to Jeho dílo. Svědectví má čtyři části. Krátké vylíčení mého života, než jsem poznal Krista, popsání osobního setkání s Ním, a toho, jak změnil můj život, a konečně vybídnutí pro ostatní, že i jim může změnit život. Typ svědectví volíme dle aktuální situace posluchačů a toho, na co chceme upozornit (Pawłowski, 2014; Prado Flores, 1993).

Navrhované aktivity a realizace programu

1. Úvodní setkání – stařec Nikodém

Délka setkání: max. 90 min.

Pomůcky: 20 ks vizitek (obdrží při příchodu), 16 ks papíru A4 s nadepsanými očíslovanými řádky od 1 do 7 a příklady hodnot, kostým Nikodéma, kbelík písku, velký kámen, 16 ks menších kamenů, nafukovací bazének, kbelíky s vodou dle velikosti bazénku, 16 ks kreslicího kartónu s nalepeným obrázkem vykřičníku na skále, 16 ks kreslicího kartónu A3 s předtištěným úkolem domů, sada barevných fixů pro každého, vytištěný vzor duchovní mapy z přílohy č. 2.

Cíl: Probudit touhu a potřebu osobního setkání s Pánem Ježíšem.

Rozhodující myšlenka: Potřebuješ se setkat s Ježíšem, aby ses znovu narodil k novému životu.

Jádro: Skrze slovo a aktivitu podpořit v každém účastníkovi touhu odpovědět Pánu. Probudit v tom, který se již s živým Ježíšem setkal, potřebu obnovit tuto zkušenost skrze nové setkání. Probudit v tom, který se ještě s živým Ježíšem neseťkal, potřebu zažít zcela novou zkušenost setkání s Pánem. Věnovat pozornost tomu, aby se každý ztotožnil s Nikodémem a vyjádřil svoji otevřenost. Vytvořit atmosféru očekávání a připravenosti.

Úvod: 7 min. Představit tým. Přivítat účastníky jmenovitě. Vyzvat, ať se pozdraví mezi sebou. Jsi zde, neboť tě pozval Pán Ježíš, aby ti zdarma daroval to, co ti chybí a vyučil tě. Otevři se tomuto vyučování tady a teď. Nejsi zde náhodou. Bůh ti chce zde darovat zkušenost, která promění tvůj život. Zkušenost setkání se vzkříšeným Pánem Ježíšem, aby ses znovu narodil k novému životu (Jan 3,3).

Obsah: 15 min. Ke vzbuzení touhy po novém životě použijeme úryvek z Jan 3,1–21. Důstojně přečteme úryvek a dramaticky ho předvedeme. Nikodém – významná postava, stařec, bohatý, vzdělaný, vlivný, vážený, praktikující věřící – chodí do chrámu, ale navrací se stále stejný. Když poslouchá a pozoruje Ježíše, nenechává ho to klidným. Má spoustu otázek. Zná Bibli, ale nezná Ježíše. Ježíš ho neobyčejně přitahuje. Má velkou touhu se s Ním setkat, poznat pravdu. Bojí se však o svou pověst, co si ostatní o něm pomyslí. Potřebuje zkušenost setkat se s Ježíšem, která naplní jeho život radostí. Přichází noc...

Na závěr doplníme slovy: Ježíš však Nikodémovi hned odhaluje základní pravdu o něm samém. On nepotřebuje znalosti, uspokojení lidské zvědavosti není to důležité. To, co životně potřebuje i ve stáří, je znovu se narodit, být zrozen z vody a z Ducha a uvidět svůj život v novém světle.

Shrnutí: 15 min. Podobně jako stařec Nikodém se i ty potřebuješ setkat s Tím, který ti dá znovu se narodit k novému životu. I ty máš spoustu otázek, i tobě se zdá život stále stejný, neplodný (nespokojenost, chybí radost...). Uznej, že ti duchovně stále něco chybí a potřebuješ, aby se ti Pán Ježíš zjevil. Pozvi Nikodéma do svého života, aby tě přivedl za Ježíšem. Zde nebudeme vykládat křesťanskou nauku, ale budeme zakoušet Pána Ježíše a Ducha Svatého. Pokud ses již s Ježíšem setkal, otevři se něčemu novému, protože Bůh stále činí věci nové. Otevři se Pánu Ježíši. On tě naplní radostí. Pouze když se otevřeš, může ti Bůh darovat to, co ti chybí. Bez toho to nepůjde. Výsledek našeho pravidelného setkávání závisí nejen na Pánu, ale i na tvé odpovědi.

Svědectví: 5 min. O setkání s člověkem, díky kterému jsem uvěřil v živého Pána Ježíše, co mi změnilo život.

Úkol: 10 min. Sestav vlastní žebříček hodnot od 1 do 7 (nejvyšší). Můžeš použít příklady: hudba, majetek, uznání, rodina, vztahy, pověst, naděje, láska, příroda, svoboda, být užitečný, pravda, legrace, důstojnost, věda, bezpečí, pohoda, krása, vděčnost, tvořit, jídlo, soukromí.

Výzva: 15 min. Přijde jeden z hlasatelů převlečený za starce Nikodéma, který převypráví příběh z Mt 7,24–27 s použitím rekvizit: písku a většího kamene, které v průběhu

vyprávění bude pokládat do nafouknutého bazénku. Na závěr prudce vlije kbelíky s vodou. Pak všem položí otázku: Na čem chceš postavit svůj život ty? Na písku nebo na skále? Na znamení svého rozhodnutí stařec Nikodém postaví své nohy na skále. Po krátké pauze se vrátí se na zem. Účastníkům jsou rozdány kameny, které – sami nebo s pomocí – na znamení svého rozhodnutí pokládají na skále nebo na písku. Následně vyzve účastníky: Požádej teď Pána Ježíše, aby se viditelně projevil ve tvém životě během tohoto pravidelného setkávání! (Jan 1,14; Jan 10,10; 1Jan 1,1–3). Odchází. Nastupuje jiný hlasatel, který poděkuje Nikodémovi a uvede modlitbu.

Modlitba: 7 min. V modlitbě budeme prosit Boha, aby vstoupil do naší prázdnoty se svým Slovem a s darem nového života naplněného radostí. Od vzývání přejdeme k poděkování za příležitost prožít zkušenost, která změní náš život. Chceme probudit v účastnících očekávání toho, co Pán učiní, a ochotu mu naslouchat a odpovídat.

Obraz: 7 min. Účastníci obdrží 1 ks archu A3 s nalepeným obrázkem vykřičníku na skále a rozhodující myšlenkou. Během dalších setkávání si takto budou tvořit vlastní koláž. Bude použita při závěrečném shrnutí programu. Pokud si obraz vezmou domů, na další setkání si ho přinesou.

Úkol domů: 7 min. Na kartónu A3 vytvoř duchovní mapu svého života (Hodge, 2015, s. 74–84). Může to být cesta nebo čára, která začíná narozením a končí dnešním dnem. Nemusí být rovná. Rozděl ji na úseky po deseti letech. Na ní nebo kolem ní nakresli obrázky (např. mraky, srdce, úsměv, postavičky) nebo vypiš slova. Vše, co popisuje důležité životní momenty či změnu. Nebudeme hodnotit umělecké ztvárnění. Nakonec vyber jeden moment, ve kterém jsi zakusil neskutečnou lásku, Boží blízkost nebo jeho zásah – a zakroužkuj ho. S tímto přijď na další setkání. Dle individuální domluvy duchovní služba nebo klíčový pracovník může dopomoci při tvoření mapy.

2. Setkání – Láska Boha Otce

Délka setkání: max. 90 min.

Pomůcky: 20 ks vizitek, 3 různé velikosti sklenice, džbán s vodou, tác, 16 ks natištěného textu Lk 15,11–32, 16 ks fixů, kostým Nikodéma, 16 ks obrázků dítěte s otevřenou náručí a 16 ks natištěného textu rozhodující myšlenky na koláž, lepidlo, 16 ks natištěného textu Hymnu o Lásce (1Kor 13,4–8), notebook nebo mobil s připojením na wi-fi a reproduktor, píseň Jiřího Zmožka Žít s láskou, obraz Rembrandta, Návrat ztraceného syna A2 (příloha č. 3), vytištěná příloha č. 4. a příběh: Čekal jsem na tebe (příloha č. 5).

Cíl: Zakusit lásku Boha Otce.

Rozhodující myšlenka: Bůh je tvým Otcem, který tě miluje osobně a bezpodmínečně. Dovol Bohu tě milovat!

Jádro: Skrze slovo a aktivitu vytvořit prostředí obklopující Boží lásky. Budeme mluvit pouze o Bohu Otcí. Citlivě vedeme účastníky k osobní zkušenosti s láskou Boha Otce.

Úvod: 10 min. Osobně jménem pozdravíme účastníky a zeptáme se jich, jak se dnes cítí. Vybidneme je, ať se pozdraví mezi sebou navzájem. Zeptáme se, zda přinesli svou mapu života a mají v ní zakroužkovaný důležitý moment. Nestačí mít v hlavě informaci, že Bůh je a možná mne má rád. Je nezbytné cítit se být osobně Bohem Otcem milován. Bůh je tvůj Otec a miluje tě. Miluje tě osobně a bezpodmínečně. Stává se však, že máme o Bohu pokřivenou představu.

Obsah: 15 min. Jaký je Bůh Otec? Bůh tě miluje osobně, protože je tvým Otcem (Iz 43,1–4). Dal ti život, toužil po tobě, zformoval s láskou, zná tě, volá tě jménem, chce mít s tebou osobní vztah, chrání tě, neustále ti říká, že jsi jeho dítě, miluje tě, jak to potřebuješ, miluje tě nekonečnou láskou. Bůh tě miluje bezpodmínečně, protože je Lásky (1Jan 4,8; Iz 54,10; Iz 49,15). Miluje tě ne proto, co děláš, ale miluje tě takového, jaký jsi. Nepřestal tě milovat ani kvůli tvým chybám, nedostatečnosti. Miluje všechny – dobré i zlé. Jeho láska se nemění, miluje vždy. On se rozhodl, že tě bude milovat, protože nic jiného neumí. On je Lásky. Bůh chce pro tebe to nejlepší, protože jsi jeho dítě – syn, dcera – a má s tvým životem jedinečný plán (Jer 29,11). Ví, co je pro tebe to nejlepší. Chce se o tebe starat. Bůh je ten, který jako první projevuje lásku. Je jejím původcem (1Jan, 4,10; Jan 15,16). Žádá tě, abys mu dovolil tě milovat. Přineseme na tácku tři různě velké sklenice, které postupně naplníme vodou až po okraj – znamená plnosti Otcovy lásky. Zdálo by se, že menší sklenice může být nespokojená, že má jen tolik vody – lásky, avšak zcela naplněná si na nic nestěžuje. Ještě přetéká. Nepotřebuje více. Je plná lásky, kterou může pojmout.

Úkol: 20 min. K dokreslení představy o Bohu Otcí použijeme úryvek Lk 15,11–32 a Rembrandtův obraz (příloha č. 3). Účastníci obdrží vytištěný biblický úryvek. Hlasatel ho důstojně a nahlas přečte. Účastníci sami vyhledají v textu a označí slovesa, co otec udělal. Následně se ve dvojicích pobaví o otcových vlastnostech. Hlasatel může představit základní charakteristiky Rembrandtovy malby nastíněné v příloze č. 4. Může přidat příběh: Čekal jsem na tebe.

Shrnutí: 5 min. Bůh je tvůj Otec, miluje tě a chce pro tebe to nejlepší. Má plán, jak tvůj život učinit šťastným. Bůh je Otec. Podobně jako mladší syn i ty potřebuješ zakusit

Otcovu lásku. Jako on s důvěrou a odvahou nechat se Bohem Otcem milovat takový, jaký jsi.

Svědectví: 10 min. Účastníci ve dvojicích krátce představí důležitý moment, který si označili ve své mapě.

Výzva: 10 min. Vejde hlasatel převlečený za starce Nikodéma. S bolestí v hlase přizná, že – než se obrátil – jeho Bůh byl bohem spravedlnosti, bohem zákona a morálky, bohem vzdáleným. Ke stručnému popisu může použít myšlenky z knihy Karikatury Boha (Lachmanová, 2014). A jaké jsou tvé představy o Bohu? Některé z nich vyjmenuje. Nakonec vyzve účastníky: Nech se Bohem Otcem milovat! (Žl 86,15; Iz 54,10; 1Jan 3,1; 1Jan 4,16–19.) Poděkujeme Nikodémovi, který odešel. Pustíme k prohloubení píseň Žít s láskou.

Modlitba: 7 min. Zeptáme se účastníků, s jakým Bohem Otcem by se teď chtěli setkat. Vyzveme je, aby požádali Otce o tuto zkušenost. Modlitbu doplníme prosbou o očištění představ o Bohu Otcí. A pozveme, aby se nechali milovat svým Bohem, milujícím Otcem! Aby se nechali pozvat na hostinu.

Obraz: 5 min. Do koláže nalepíme připravený obrázek dítěte a text rozhodující myšlenky.

Úkol domů: 7 min. Hymnus o Lásce – za lásku vlož slovo Bůh Otec a denně se k tomu vracej. Popřemýšlej, skrze které dvě blízké osoby ve tvém dětství (z rodiny, učitelů, sousedů) jsi zakusil takovou lásku. Napiš si je a přines na další setkání.

Nabídka k četbě: David Wilkerson, Dýka a kříž, Křesťanský život, Albrechtice 2003.

3. Setkání – Hřích

Délka setkání: max. 90 min.

Pomůcky: 20 ks vizitek, karty s příběhy (B-CREATIVE [online]), příběh z přílohy č. 6 O provazolezci, 3 sklenice z předchozího setkání, voda, černá tuš, tácek, židli, která bude připomínat královský trůn obalený bílou látkou, černá látka s obrázky (bankovky, majetek, jídlo, televize, léky, vzhled, světonázor, sport, rodina, knihy, bulvár, politici, příroda apod.), kostým Nikodéma, notebook, reproduktor, 16 ks šátků a šňůry, 16 ks obrázky pout, 16 ks natištěného text rozhodující myšlenky na koláž, lepidlo, 16 ks natištěného textu z Písma na úkol domů.

Cíl: Uznat vlastní hříšnost, nemožnost se sám zachránit a potřebu spásy.

Rozhodující myšlenka: Jsi hříšník, hřích tě zotročuje. Sám se nemůžeš spasit.

Jádro: Skrze slovo (příklady ze života i z Písma – Kain, David atd.) a aktivitu podtrhnout skutečnost a důsledky hříchu. Může se použít přirovnání, že hřích je jako propast nebo pancíř, které překážejí v zakoušení Boží lásky. Nebo je jako deštník, který otvíráme, když svítí slunce.

Úvod: 20 min. U vstupu účastníky osobně přivítáme a vybidneme, aby si z karet na stole vybrali jednu, která vystihuje, jak prožili předchozí týden. Po úvodním uvítání je vyzveme, aby ukázali své karty a krátce sdělili své prožitky. Například: Zažila jsem duhový týden (obrázek duhy). Měla jsem velkou radost, vše kolem mne hrálo barvami. Následně je vybidneme, aby před námi vyzvedli dvě osoby ze svého života, od kterých zakusili lásku podobnou té z Hymnu o lásce. Dnes nám chce Pán ukázat jednu podstatnou skutečnost našeho života. Naše naděje je v tom, že Bůh nás miluje. Musíme však upřímně přiznat, že často se nám v to těžko věří. Protože máme jeden zásadní problém. Příběhem O provazolezci navážeme na minulé téma lásky Boha Otce a zároveň už poukážeme na nedůvěru nás lidí, kteří žijeme jako sirotci. Můžeme začít i otázkami: Na předchozím setkání jsme mluvili o Boží otcovské lásce, avšak v reálném životě zakoušíme zlo. Je-li Bůh láska, proč ve světě, který stvořil, existuje zlo: strach, utrpení, násilí, nemoc, smrt? Pokud nás miluje, tak proč v osobním životě zakoušíme nebezpečí, obavy, nespokojenost, smutek, omezení? Proč v sobě cítíme neklid? Jestliže nás Bůh miluje, tak proč existují v rodinách rozvody, spory, nenávisť? Proč existuje ve společnosti válka, hlad, bída, diskriminace, nespravedlnost, nesvoboda? Proč nežijeme podle úžasného plánu Boží lásky? Proč náš svět není rájem, kde bychom žili v harmonii, pokoji a spravedlnosti? Jestliže mě Bůh miluje, tak proč to nezakouším ve svém životě, v rodině a ve společnosti? Je potřeba pohledět pravdě do očí a hledat skutečnou příčinu této nespravedlnosti, zla. Boží lásku nezakoušíme, protože je tu hřích!

Obsah: 15 min. Hřích (řecky *hamartia*) znamená minout cíl. Je to situace, ve které se stáváme tím, kým doopravdy nechceme být. Míjíme cestu vlastní identity a štěstí. Hřích je nevěřit v Boží lásku. Je to touha zachránit se vlastní silou. Hříchem se oddělujeme od Boha. Hříchem se stavíme proti Bohu a jeho vládě. Hřích nám překáží v zakoušení Boží lásky (Flores, 2016). Způsobil to ďábel, který lže, odděluje člověka od Boha, zdroje života, a tím ho zabíjí (Gn 3,1–19). Do našeho srdce zasévá pochybnosti, a tím nám podsouvá falešné představy o Bohu. Takto nás odcizil Bohu i lidem. A tak do našich vztahů přišla smrt. Začali jsme chodit cestou neposlušnosti. „Všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy“ (Řím 3,23). „A mzdou za hřích je smrt“ (Řím 6,23). Tímto vstoupil do světa hřích, který přinesl smrt (Řím 5,12). Bůh Otec nás stvořil z lásky, naplnil

náš život svou láskou, svým životem, jako jsou plné vody tyto tři sklenice. Avšak hřích způsobil, že náš život začal umírat. (V tichu, pomalu, před očima účastníků postupně kapeme černou tuš do vody.) Sami se zachránit, spasit nemůžeme. Nikdo mezi námi není čistý. Špiníme sebe navzájem. Hřích v nás zakořenil nedůvěru, která nás od Boha vzdálila. Člověk nezakouší Boha jako Otce. Stává se duchovním sirotkem. Cítí strach, stud, schovává se před svým Otcem, utíká od něho, obviňuje ho za vše špatné. Také vztahy s lidmi má narušené, jsou pokřivené. Zakouší osamělost, závist, chamtivost, podezřívavost. Svět žije ve stavu duchovní smrti, protože opustil jediný zdroj života. Člověk je plný neklidu, pochybností, prázdnoty, zmatku, koná zlo, které nechce, je otrokem hříchu (Řím 7,14). Všichni jsme hříšníci. Všichni lidé se rodí ve stavu zraněnosti hříchem (Žid 51,7), člověk hřeší, protože je hříšníkem, protože má hříšnou přirozenost. K dokreslení závažnosti hříchu můžeme použít katechezi o prvním hříchu dostupné z: <https://brno.sdb.cz/farnost/tema-prvni-hrich-698>.

Shrnutí: 15 min. Člověk dovolil, aby v jeho srdci zemřela důvěra k Bohu Otcí. Stal se sirotkem. Lásku k sobě postavil nad lásku k Bohu, a tak Bohem pohrdl. Zneužil Boží dar svobody. Postavil se proti Bohu, chtěl sám být Bohem, rozhodovat o všem, i o tom, co je dobré a zlé. Řekl Bohu: Já si bez tebe poradím! Tím se postavil na stranu Božího nepřítele. Kde zradil Boha, tam na jeho místo (jeho trůn) posadil jiného bůžka (např. peníze, slávu, politiku, sport, práci, rodinu, jídlo, zdraví, vědu). Přineseme královský trůn zakrytý bílou látkou. Přes něj hlasatel přehodí černou látku, na které jsou obrázky nebo nápis JÁ. Vejde převlečený hlasatel za starce Nikodéma a pokračuje ve *vyučování*, některé výpovědi vztahuje více na sebe. Mluví vážně a důrazně. Člověk však sám nemá šanci osvobodit se z hříchu, spasit se. Jsme duchovně slepí, nejsme schopni najít cestu ven. Ani pomoci sobě navzájem. Slepý nedokáže vyvést slepého. Můžeme se snažit o spravedlnost, mít dobré úmysly či spoléhat na vlastní dobré skutky. Ale to vše je nanic. Naše snaha o vlastní spravedlnost nám nepomůže vyjít z otroctví hříchu. Hřích nás drží ve stavu smrti, jako pouta vězně. Z těchto pout nás může zachránit pouze Bůh, dárce svobody a zdroj života. Jenom On může změnit náš způsob vidění, mluvení, prožívání, milování, odstranit z našeho srdce kořen hříchu, nedůvěru, která rodí neposlušnost. Pokud chceme být opravdu svobodní od hříchu, je potřeba přiznat vlastní hříšnost! (Žl 14,1–3; Žl 41,5; Mt 15,19; Jan 8,34; Řím 3,10; Řím 14,23; 1Kor 15,56; Gal 5,16–21; Jak 1,15; 1Jan 1,8; Zj 3,17). Nikodém odchází. Hlasatel mu poděkuje a přeje ke svědectví.

Svědectví: 5 min. O tom, co jsem nezažil kvůli svému hříchu.

Úkol: 15 min. Účastníky vyzveme k mlčení a v tichu jim zavážeme šátkem oči a ruce svážeme šňůrou. Pustíme vážnou hudbu, během které je rozdělíme po místnosti a nějakou chvíli necháme tak. Potom začneme mluvit: Hříchem jsme oslepli, umkli, odcizili se, jsme paralyzováni, nasadili jsme si masky, začínáme se bát, žijeme na pustině, v osamění, nevíme, kam jít, naše vztahy ochladly, osířeli jsme. Nikdo z lidí nám nemůže pomoci, protože sám ji potřebuje. „Každý kdo hřeší, je otrokem hříchu“ (Jan 8,34). Jako bychom byli ve vězení, v kobce. Tam není světlo, není záchrana, není šance. Necháme vyznít slova. Poté změňme hudbu na nadějnou. Po chvíli sdělíme pevnými slovy: Avšak život s Bohem je životem v naději.

Výzva: Uznej před Bohem, že jsi hříšník, který potřebuje spásu! Požádej ho, aby tě osvobodil z hříchu a z jeho následků.

Modlitba: 10 min. Vysvobodíme účastníky a vejdemo do atmosféry modlitby. Budeme prosit Boha, aby nás osvobodil z hříchu, aby nám změnil srdce. Jen On to může udělat. Povedeme modlitbu, aby každý z účastníků osobně před Bohem vypověděl, že je hříšníkem a že potřebuje jeho záchranu. Nakonec vyzdvihneme odvahu účastníků k vyznání.

Obraz: 5 min. Do koláže nalepíme obrázek pout a text rozhodující myšlenky. Setkání zakončíme ujištěním: To však není poslední pravda, kterou nám Bůh zjevil. Další setkání nám přinese světlo naděje. Bůh má pro tebe plán spásy.

Úkol domů: 5 min. Denně přemýšlej nad slovy: „Všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy“ (Řím 3,23). „Každý, kdo hřeší, je otrokem hříchu“ (Jan 8,34). „Mzdou hříchu je smrt“ (Řím 6,23). „Kdo hřeší proti mně, činí násilí své duši“ (Př 8,36).

Nabídka k četbě: Nicky Cruz, Utíkej, malý, utíkej, Křesťanský život, 1992 Albrechtice.

4. Setkání – Spása v Ježíši

Délka setkání: max. 90 min.

Pomůcky: 20 ks vizitek, větší hrubou svíci, zápalky, podstavec, kostým Nikodéma, dataprojektor, notebook, plátno, reproduktory, film Padající talíře dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=15cJ2ctXyiw&si=NMcFcOtsBnoepLAI>, zašpiněný šat, kostým pro Ježíše, dřevěná kláda, provazy, nůž, šátek, 16 ks čistých papírků, velký dřevěný kříž, kladívko, hřebíky, 16 ks fixů, píseň Jiřího Zmožka Otče můj, 16 ks Dopisu milujícího Otce (příloha č. 7) v obálce, hudební nástroje a písňe, 16 ks obrázku rukou zbavených pout a 16 ks natištěného textu rozhodující myšlenky na koláž, lepidlo.

Cíl: Setkat se osobně s Ježíšem zemřelým, vzkříšeným a oslaveným, který je jediným řešením pro svět a pro každého člověka. Zakusit na sobě skutečnost spásy.

Rozhodující myšlenka: Ježíš tě již spasil skrze svou smrt a vzkříšení. Setkej se s živým Ježíšem!

Jádro: Skrze slovo a aktivitu ukázat na jednu jedinou cestu ke spáse, kterou je Ježíš Kristus, Boží Syn.

Úvod: 10 min. Opět osobně pozdravíme účastníky a začneme s *vyučováním*. Bůh nás miluje individuálně a bezpodmínečně, ale náš hřích nám brání tuto lásku zakoušet. Člověk se sám z toho vysvobodit nedokáže. Bůh přichází člověku vstříc. Když už nebyla naděje na vyřešení nejzávažnějšího lidského problému, tak ve tmě zazářilo světlo. Přineseme svíci, kterou rozsvítíme a necháme hořet. Existuje jediné řešení záchrany pro nás, pro tento svět. Je jím Ježíš Kristus, Boží Syn. Jeho Jméno znamená: Bůh zachraňuje (Mt 1,21). Ježíš nejenže přináší spásu od Boha, On sám je spásou. Je zároveň Lékařem i Lékem.

Obsah: 20 min. Bůh tak miloval svět, že dal svého syna Ježíše, aby tě spasil (Jan 3,16–17). Boží Syn, Ježíš Kristus, přišel na svět, aby tě zachránil. Dobrovolně zemřel za každého z nás. Tím nám ukázal, jak Bůh Otec nás miluje. Na kříži vzal na sebe hřích celého světa, hřích každého z nás, a tím nás z hříchu osvobodil. Osvobodil nás od každého pouta. Už od chvíle, kdy naši první rodiče v ráji zhřešili, Bůh vynesl rozsudek nad Zlem (Gn 3,15). Kvůli našemu hříchu jsme byli v rozporu s Bohem a měli jsme vůči Němu dluh, který jsme nebyli schopni splatit (Řím 6,23). Avšak díky Ježíši, Bohu a člověku, Bůh odpouští náš hřích. On platí náš dluh. Uvedeme krátký příklad. Po jídle v restauraci, když chceme zaplatit účet, se ukáže, že nemáme peníze. Hrozí nám postih. V tu samou chvíli však přichází majitel restaurace a říká: „Ten pán sedící u stolu naproti vás zná a už za vás zaplatil.“ Náš dluh vůči Bohu zaplatil jeho Syn, Ježíš Kristus (Gal 2,20). Přišel, vzal obžalovací listinu a přibil ji na kříž (Kol 2,13–14). Naše hříchy byly odpuštěny a navždy zapomenuty (Mich 7,19). Díky prolité krvi Krista, který za nás na kříži prosil (Lk 23,34). Dílo spásy není omezeno jen na očištění z hříchů. Spása není prádelna, kde se naše šaty vyčistí, abychom si je pak mohli znovu obléknout. Ježíš nepřišel hřích jen odstranit nebo odpustit, ale osvobodit nás od něj. Ježíš nás tímto zmocňuje k tomu, abychom již nehřešili (Jan 10,10; Řím 5,20). V Něm a pouze v Něm máme tuto moc. On sám svým životem nám ukázal život nového stvoření (Žid 4,15). Ježíš byl vzkříšen. Ježíš žije! Otec ho vzkřísil z mrtvých. On dává život. Svou smrtí, vzkříšením a nanebevstoupením zvítězil nad hříchem, nad smrtí a nad ďáblem. V Ježíši Bůh nabízí

každému člověku vzkříšení k novému životu (2Kor 5,17), život Božích dětí. Každý lidský problém má řešení, Ježíše, který nás osvobozuje, uzdravuje a žehná nám. Ježíš tě již spasil (Řím 4,25; Ef 1,7; Ef 2,1–6.14)! V Ježíši existuje lék na všechno. Převyprávíme příběhy z Písma s důrazem na osobní setkání s Ježíšem a jeho osvobození člověka z konkrétního hříchu. Tak jako osvobodil nevěstku (Jan 8,3–11) a daroval jí novou budoucnost. Tak jako vysvobodil bohatého, nenáviděného Zachea (Lk 19,1–10). Jeho spása zasahuje do osobních, rodinných, vztahových a majetkových oblastí. Tak jako zachránil lotra na kříži po své pravici (Lk 23,35–43) a daroval mu věčný život. Tam, kde si myslíme, že život už končí, Ježíš otevírá nový obzor. Avšak nestačí být Ježíši jen blízko, tak jako lotr po levici. On příležitost spásy nevyužil. Ježíš je jediný Spasitel (Sk 4,12). Odstranil všechn hřích i z jeho důsledky. Udělal to před dvěma tisíci lety s platností jednou provždy. Ježíš dal svůj život za nás zcela zdarma. Dal nám spasení zdarma. Přijměte vírou tento bezplatný dar spasení, který dává Ježíš Kristus, který je jediným Spasitelem světa (Ef 2,4–8). Ježíš naši záchranu zaplatil vlastním životem. Nejtěžší pro nás je uvěřit, že tato nabídka je zcela zdarma, že až taková je Otcova láska. Zbývá nám jediné. Přijmout tuto nabídku spásy, kterou nám získal Ježíš svou krví. Pustíme film Padající talíře.

Shrnutí: 20 min. Přichází Nikodém a krátce připomene účastníkům své osobní setkání s Ježíšem, to, co ve svém srdci od té doby prožíval. Popíše, jak ho Ježíš osvobodil od strachu a dal mu sílu veřejně se ho zastat před farizeji a pohřbit jeho mrtvé tělo (Jan 3,1–20; Jan 7,50–52; Jan 19,38–42). Odchází. Vstupuje hlasatel, který mu poděkuje. Ježíš zemřel a byl vzkříšen pro tebe. On je jediná možnost spásy, kterou ti Bůh dává zdarma. Ježíš přišel, aby tě vysvobodil od hříchu a od zlého a dal ti život v hojnosti. Již ti zjednal odpuštění a osvobození. Ježíš obnovil naši ztracenou jednotu s Bohem v ráji. Nyní je Bůh s člověkem a člověk s Bohem. Ježíš to vše vykonal z lásky k nám (2Kor 5,21; Jan 10,18). Náš hřích navždy zůstal mrtvý na kříži Ježíše Krista. Ježíš je tady, aby ti dal nový život. Ježíš je jediný Spasitel a Pán, je živý a chce se s tebou setkat. Když je Bůh s námi, kdo proti nám (Řím 8,31–39)? Tak jako Zacheus, cizoložnice, Nikodém, lotr na kříži změnili dosavadní jistotu svého života a opřeli svůj život o pevnou skálu, kterou je Ježíš Kristus. Byli osvobozeni do nového života s Ježíšem. Kde Ježíš vstupuje, tam se věci, události, vztahy, srdce mění. Mění se také skutečnosti, které jsme už dávno pohřbili (Lk 23,39–43). (Iz 53,5; Jan 1,29; Jan 10,18; Řím 6,18–22; Řím 8,1.39; 2Kor 5,15.21; Kol 1,20; 1Tim 2,5; 2Tim 1,10; Žid 10,8–20; Zj 1,5; Zj 12,10–11). Ježíš přišel a vzal naše provinění, náš hřích a zvítězil nad ďáblem. Ale pouze pokud mu to dovolíš, může to učinit i v tvém životě. Když chceš, můžeš být svobodný od hříchu

a žít novým životem Božího dítěte. Přejde člověk oblečen do bílého roucha zašpiněného černými skvrnami, na zádech má dřevěnou kládu, svázané ruce a oči. Po chvíli přichází Ježíš v bílém rouchu. S velkou láskou a soucitem se dívá na zmrzačeného člověka. Atmosféru podpoříme vhodnou hudbou, do níž hlasatel vstupuje krátkými komentáři. Po chvíli Ježíš s něhou odvazuje člověku oči a prosí, zda mu dovolí ho osvobodit. Odvazuje ruce a odnímá kládu. Obejme člověka. Dává mu svůj šat na znamení nového života. Ježíš nás může osvobodit ode všeho, co nám brání žít. Odchází. *Vyučování* můžeme zopakovat pokládáním krátkých citátů z Písma – účastníci je potvrdí, nebo vyvrátí. Ježíš přišel, aby zachránil svět (Jan 3,17). Ježíš přišel, aby přinesl život v hojnosti (Jan 10,10). Ježíš přišel, aby odsoudil svět (Jan 3,17). Ježíš přišel hledat hříšníky (Mt 9,13). Ježíš je jediným Spasitelem (Sk 4,12). Ježíš přišel hledat spravedlivé (Mt 9,13). Ježíš přišel, aby osvobodil všechny lidi (Lk 4,18–19). Jedině Bůh nás může spasit (Mt 19,26). Člověk se nemůže sám spasit (Mt 19,26).

Svědectví: 5 min. Dokud jsem osobně nepotkal Krista, můj život byl...

Výzva: Setkej se s živým Ježíšem!

Úkol: 15 min. Ježíš svým křížem odstranil všechny hříchy světa. Hlasatel vybídne účastníky, ať napíší, ve které oblasti svého života chtějí být dnes Ježíšem spaseni, která je nejvíce tíží. Dostanou papírky, na které napíší jednu oblast. Přejde člověk převlečený za Ježíše, který nese kříž, opře ho o stěnu a účastníci mají možnost odevzdat, vložit Ježíši do rukou své napsané situace, které Ježíš přibije na kříž (Kol 2,13–14). Nejedná se o kající modlitbu či modlitbu za osvobození. Vytváříme atmosféru tak, aby účastníci zakusili pocit, že jsou již spaseni, osvobození. Takto můžeš přicházet za Ježíšem se vším a pokaždé. On má na všechno ve tvém životě odpověď. K prohloubení můžeme pustit k poslechu píseň Jiřího Zmožka Otče můj nebo Píseň vděčnosti.

Modlitba: 10 min. V atmosféře víry a radosti z daru spásy vzdáváme díky a chvály Ježíši za Jeho lásku k nám a Jeho vítězství. Modlitbu podpoříme písněmi chval, např. Díky za Tvůj kříž.

Obraz: 5 min. Do koláže nalepíme připravený obrázek osvobozených rukou a text rozhodující myšlenky.

Úkol domů: 5 min. Rozdáme text Dopisu milujícího Otce. Pročítejte si ho a přemýšlejte nad ním. Nabídka k četbě: Josh McDowell, Více než Tesař. 2000. Praha: Luxpress.

V průběhu nadcházejícího týdne pozveme uživatele domova na krátkometrážní film Most (2003). Dostupný z: <https://www.youtube.com/watch?v=lu8-3bHkmDE>.

5. Setkání – Víra a obrácení

Délka setkání: max. 90 min.

Pomůcky: 20 ks vizitek, kostým Nikodéma, příběhy z přílohy č. 8 a č. 9, 16 ks vytištěné modlitby z přílohy č. 10 a č. 11, královský trůn zakrytý bílou látkou, větší Bible, propisky, hudební nástroje, zpěvníky, 20 ks sladkostí (bonboniéra, nanuk), 16 ks obrázku trůnu a 16 ks textu rozhodující myšlenky, lepidlo.

Cíl: Rozhodnout se a vykonat akt víry a obrácení.

Rozhodující myšlenka: Skrze víru a obrácení můžeš dojít spásy. Ježíš je tvým jediným a osobním Spasitelem a Pánem. Pozvi Ježíše do svého srdce.

Jádro: Skrze slovo a aktivitu zdůraznit nezbytnost osobního aktu víry a obrácení. Nabídnout návod, jak konkrétně provést osobní gesto víry a obrácení.

Úvod: 15 min. Ježíš nás už spasil! Ale co máme dělat, abychom ve svém životě zakoušeli plody této spásy (Sk 16,30–31; Ef 2,8)? Abychom žili jako spasení, je nezbytné učinit osobní akt víry a obrácení. Víra a obrácení jsou jediným prostředkem, jak přijmout spásu. Je potřeba převzít od Ježíše jeho dar. Uvedeme příklad: váš bratr vám posílá závěť, ve které stanovil, že zdědíte všechny jeho statky, s jedinou podmínkou, že za ním musíte přijít, abyste dědictví převzali. Odkázal vám všechno. Tak jako nám Ježíš odkázal spásu. S jedinou podmínkou. Je potřeba uvěřit, že vám ji skutečně dal a udělat krok k jejímu získání. Víra a obrácení patří neoddělitelně k sobě, jako dvě strany jedné mince. Vyžadují konkrétní postoj. Vírou se spojují se zdrojem spásy, se zdrojem nového života. Tak jako lampa napojená na elektrický zdroj svítí. Postoj víry je takový: věřím, že dar spásy je pro mě, takže věřím, že Ježíš zemřel a byl vzkříšen pro mě a že On je můj jediný Spasitel. Rozhodnutí obrácení je následující: věřím, že Ježíš je Pánem a že mi nabízí zdarma nový život, takže mu výměnou za Jeho život odevzdávám život svůj. Tuto víru a obrácení je potřeba vyjádřit konkrétním činem. Abych získal spásu, je nezbytné se pro Ježíše rozhodnout a vyznat za svého jediného Spasitele a jediného Pána (Řím 10, 9–10). Sám Ježíš, když kázal o království, žádal dvě podmínky: Obráťte se a věřte v evangelium (Mk 1,15). Příklady Sk 16,30–33; Sk 2,37–41; Sk 10,43; Řím 5,1–2; Ef 2,8; Sk 13,39.

Obsah: 15 min. Víra je darem od Boha. Abychom Bohu uvěřili, nestačí jen rozum, je zapotřebí daru víry, o který je potřeba prosit (Mk 9,24). Víra je moje odpověď bezmezné důvěry v osobu Ježíše Krista a v to, co pro mne vykonal. Je to tak: věřit srdcem, že Ježíš je jediným Spasitelem a řešením pro můj život. Znamená to být pevně přesvědčen, že jsem již spasen a jsem uschopněn podle toho žít. Víra je rozhodnutí,

kteře zasahuje naše tělo, duši a ducha. Není to jen pocit. Znamená to věřit, že Bůh se mnou bude jednat tak, jak přislíbil. Je to, jako bych předal volant svého života do Ježíšových rukou. Víra je jistotou ve věcech, které ještě nevidíme (Žid 11,1). Víra roste (Řím 1,17; Ab 2,4). Jeden krok víry nás nevede k cíli, ale nás přibližuje k němu. Převyprávíme příběh Mt 14,23–33. S důrazem na Petrovo vyznání. Jestli jsi skutečně Spasitelem světa, zachraň mne. Ten, který uměl plavat, to řekl Ježíšovi, který plavat neuměl. Od nikoho jiného, ani od sebe, nepřijal záchranu. Jen od Ježíše. My také máme právě dnes šanci vyzvat Ježíše, aby dokázal, že On je jediným Spasitelem a že má moc udělat vše, čeho jsme nebo nejsme schopni udělat. Stačí tomu věřit. Vyzveme účastníky k odpovědím. Nahlas odpovídají ano, věřím nebo aspoň zvedají ruku. Věříš, že tě Bůh stvořil z lásky a bezpodmínečně tě miluje? Věříš, že je přítomen ve světě a přetváří ho? Věříš, že Bůh tak miloval svět, že poslal svého Syna na svět ne proto, aby svět soudil, ale aby skrze něj byl svět spasen? (Jan 3,16–17)? Věříš, že ti na kříži odpustil všechny hříchy? Věříš, že Ježíš byl vzkříšen a žije věčně? Věříš, že má veškerou vládu na nebi i na zemi? Věříš, že je jediným řešením na problémy světa? Věříš, že tady a teď může dát tvému životu smysl? Věříš v Ducha Svatého, který je zdrojem života? Obrácení je projev víry ve skutcích. S obrácením přijímám Ježíšovu vládu: Ježíš se stává mým Pánem. Dělán krok, obracím se od tmy ke světlu Božímu. Jako planeta Merkur, která je nejbliže Slunci. Pouze ta část, která je otočená směrem ke Slunci, je horká. Obracím se od hříchu, který působí smrt, a jdu za Pánem. Neznamená to už nehřešit, ale zřít se hříchu. Je to odevzdat sebe Ježíši. Je to vyměnit si s Ním život. Starý za nový. Podřít mu svůj život. Přijímám Jeho vládu: svěřuji se Mu a chci řídit svůj život podle Něho. Přichází Nikodém, který vypráví o tom, že aby mohl vejít do Božího království, musel se zřít svého přesvědčení a přijmout Ježíšovy hodnoty. Musel se rozhodnout, že se chce znovu narodit. Odevzдал svůj smutný, zraněný život a dostal život samotného Ježíše. A to díky Boží milosti (Jer 31,18; Mt 8,17) a jeho rozhodnutí. Ježíš vzal jeho odpadky (nemoci, nouzi, hříchy, smutek, problémy, to na čem stavěl svůj život, své jistoty, svá řešení, domnělé úspěchy) a hodil je do hlubin moře (Mich 7,18–19; Mt 8,17). Už není otrokem, je jeho přítelem. Je Božím synem. Nikodém odchází. Můžeme přidat příběh o horolezci (příloha č. 8). Je nezbytné, aby naše rozhodnutí, naše víra a obrácení byly projeveny také navenek (Řím 10,10). Pozvi Ježíše do svého srdce, a budeš mít život v hojnosti (Zj 3,20–21). K dokreslení můžeme přidat příběh z přílohy č. 9. Ježíš stojí u dveří tvého srdce a klepe.

Výzva: 15 min. Dnes máš jedinečnou příležitost. Pozvi Ježíše do hlubin svého srdce a budeš mít sílu vzdát se všeho, co ti život bere, zvláště hříchu! Požádej ho o osobní setkání s Ním! Rozdáme účastníkům modlitbu (příloha č. 10). Pozvali jste Ježíše do svého života. A nyní se zřekněte hříchu (Sk 3,19). Hlasatel předřikává výzvy, na které účastníci odpovídají ANO: „Chcete žít ve svobodě dětí Božích, a zřikáte se proto hříchu? Chcete, aby vás nikdy hřích neovládl, a zřikáte se proto všeho, co k němu láká? Zřikáte se tedy ducha zla a všeho, co působí a čím se pyšní?“ (Zřeknutí se zlého, 2024 [online]). K prohloubení můžeme převyprávět příběh obrácení sv. Pavla (Sk 9,1–20).

Svědectví: 5 min. Zažil jsem to, když jsem uvěřil a obrátil se...

Úkol: 20 min. Kdyby Ježíš nebyl vzkříšen a nevstoupil na nebesa, naše hlásání by bylo marné. Protože naše víra by byla založena na ukřižovaném a mrtvém člověku. Jestliže ve svém srdci uvěříš, že Bůh Ježíše vzkřísil z mrtvých, a svými ústy vyznáš Ježíše za svého Pána, budeš spasen (Řím 10,9–11). Nyní je chvíle důležitého rozhodnutí. Dnes ti Ježíš nabízí svou spásu (2Kor 6,2). Otevřel jsi Ježíši své srdce a pozval Ho do svého života. Ježíš ti pomohl zřici se zlého. Nyní prohlas Ježíše za svého Spasitele a Pána všech oblastí tvého života! Toto prohlášení je gestem víry, které Bůh bere vážně. Od této chvíle tvůj život již nebude jak doposud, protože Ježíš je věrný. Před účastníky postavíme královský trůn, na který položíme Bibli. Očima víry vidíme trůn, na kterém sedí Ježíš Kristus, Boží Slovo (Mt 28,18). Nyní máte možnost přijít osobně k Ježíši a prohlásit Ho za svého Spasitele a Pána (Sk 2,36). Rozdáme prohlášení z přílohy č. 11. Aktivita se může provést i společně. Nakonec každý podepíše své prohlášení a přidá datum. Prohlášení si účastníci ponechávají.

Modlitba: 10 min. Spontánní chvály a díky Ježíši s písněmi.

Přichází Nikodém a pográtuluje účastníkům, že vykonali důležitý krok svého života. Dnes vstoupila spása do vašeho života (Lk 19,9)! Odmění účastníky malou sladkostí.

Obraz: 5 min. Do koláže nalepíme obrázek trůnu a text rozhodující myšlenky.

Úkol domů: 5 min. Pročítej a přemýšlej o tom, cos prohlásil. Zamysli se nad Mt 7,21. Vyzvat účastníky, aby pozvali své sousedy, zaměstnance a blízké na promítání filmu Setkání (The Encounter, 2010) nebo film Bůh není mrtvý (God's Not Dead, 2014).

6. Setkání – Duch svatý – Otcovo zaslíbení

Délka setkání: max. 90 min.

Pomůcky: 20 ks vizitek, karty s příběhy (B-CREATIVE [online]), hudební nástroje, zpěvníky, 16 ks modlitby k Duchu Svatému (příloha č. 12), 16 ks obrázku rostlinky v dlaních a 16 ks textu rozhodující myšlenky, lepidlo.

Cíl: Zakusit dar Ducha Svatého.

Rozhodující myšlenka: Duch Svatý je Otcovo zaslíbení pro tebe. Pros o dar Ducha Svatého.

Jádro: Nejde jen o to vysvětlit, kdo je Duch Svatý a co dělá. Ale podtrhnout, že bez Něho se v našem životě nic nezmění. Skrze slovo a aktivitu probouzíme v účastnících touhu po Duchu Svatém. Spíše než pochopit rozumem, máme je vést k tomu, aby zatoužili po Duchu Svatém, přijali Ho a zakusili Jeho moc. Vytváříme atmosféru očekávání, nadšení a radosti.

Úvod: 15 min. Zopakujeme aktivitu z třetího setkání. Můžeme vyzorovat, k jakým změnám u účastníků došlo. U vstupu účastníky přivítáme a vybídneme, aby si z rozložených karet vybrali takovou, která vystihuje zážitky z předchozího týdne. Po úvodním uvítání, vyzveme účastníky, aby ve skupinkách po 5–6 ukázali své karty a krátce sdělili své zážitky.

Obsah: 15 min. Odevzdali jste Ježíši svůj život a On vám výměnou za to dal svůj život, Ducha Svatého, kterého nám přislíbil Otec (Jan 16,7; Lk 24,49; Sk 1,8). Skrze Ducha Svatého v nás žije Ježíš (Gal 2,20; Flp 1,21). Duch Svatý zpřítomňuje Ježíšovu spásu v nás, plody, které pro nás získal svou smrtí a zmrtvýchvstáním. Duch Svatý z nás činí nové stvoření (Jan 3,3), proměňuje naši osobu – tělo, ducha, duši (Ez 11,19–20). Bez Ducha není života. Srdce člověka může změnit pouze Bůh. On nám nedává nějaké nové právo, ale dává nám svého Ducha. Bůh nám daroval svého Ducha, abychom žili jako Boží děti (Řím 8,15; Gal 4,6). Vedli život ve víře, lásce a službě tak, jak si to Bůh pro nás přeje. Toužíme žít podle Božích norem. V Duchu jsme schopni rozlišit dobro od zla a podle toho jednat (Gal 5,16–26; Flp 2,13). Duch Svatý není proudem a my lampou. Duch Svatý je vnitřní silou, která nás radikálně mění. Je hluboko propojen s naším duchem. Činí z nás nové stvoření. Co je staré, pominulo (2Kor 5,4–17). Bez Ducha Ježíšova nemůžeme patřit Ježíši (Řím 8,9)! Ježíš po svém zmrtvýchvstání plný Ducha uskutečnil Boží příslib. Seslal na své učedníky proud Ducha Svatého. Převyprávíme Sk 2,1–4 a poukážeme na přítomnost Matky Boží. Ježíš plní své přísliby!

Shrnutí: 15 min. Co dělá Duch Svätý? Duch Svätý z nás činí nové stvoření v Kristu (2Kor 5,17). Proměňuje naše srdce a dává nám zakoušet Boží lásku (Ez 36,26; Gal 5,22; Řím 5,5). Mění naše jednání. Jsme Boží děti, které dělají to, co se líbí Bohu. Jednáme podle Božího zákona. Stáváme se svědky (Sk 3,12–15). Budujeme společenství – církev (Sk 2,38–47). Svým životem vzdáváme Bohu chválu (Lk 24,53; Sk 4,21; 1Kor 4,10–13). Abychom žili novým životem a zakoušeli spásu, nutně potřebujeme přijmout Ducha Svätého. Jenom On může takto změnit náš život. „Kdo nemá Ducha Kristova, ten není jeho“ (Řím 8,9). Ježíš Kristus plní to, co přislíbil a to vůči každému z nás (1Tes 5,24). Duch Svätý je určen tobě. Ty máš také prožít své Letnice, seslání Ducha Svätého (Sk 2,39). Bůh ti ho nabízí. Je jen jedna podmínka k tomu, abychom se mohli napít Vody života, Duch Svätý (Jan 7,37–39). Musíme po ní toužit. Musíme poznat, že ji potřebujeme. Jen jednu věc potřebujeme, abychom mohli zapálit svíci. Potřebujeme, aby byla zhasnutá. Abychom mohli dostat Boží dar, potřebujeme po Ném toužit a přiznat, že nemáme Boží světlo, že nemáme Vodu života, že nemáme Božího Ducha. Čím více Ho potřebujeme, čím více po Ném toužíme, tím více Ho dostaneme (Lk 11,9–13). Ježíš nepřišel ke spravedlivým, ale k hříšníkům (Mk 2,17). Svou smrtí, zmrtvýchvstáním a nanebevstoupením nám zasloužil dar Ducha Svätého. On se nikdy neunaví dávat Ducha těm, kteří o něj prosí. Chceš přijmout dar Ducha Svätého do svého života? Toužíš po Vodě života? Ježíš je stejný včera, dnes i zítra (Žid 13,8). I dnes má moc seslat na tebe svého Svätého Ducha tak, jako na apoštoly před dvěma tisíci lety. Tak jako světlo, kterého spalováním neubývá. Kolik za to bude chtít? Jeho dar je zcela zdarma (Zj 22,17). Jediné, co potřebuješ udělat, je přijít k Ježíši a požádat ho o dar Ducha – a prožiješ to, co apoštolové (Sk 2,1–41; Sk 4,23–31; Sk 8,14–17; Sk 9,17). Dnes je ten den, kdy tobě Otec nabízí dar, svého Svätého Ducha! Někdo z nás by mohl říct, že Ducha obdržel při křtu nebo u biřmování. Ano. Ale je to dar, který zůstal zabalený. A čeká, až ho vybalíme a necháme, ať koná, ať je motorem našeho života. Protože Bůh ti chce dát stále více, protože tě miluje.

Svědectví: 5 min. Svým Duchem mi dal nový život.

Výzva: Požádej z hloubi svého srdce o dar Ducha Svätého a bude ti dán! Pros o Ducha! Nech ho, ať do tebe vstoupí! Pros o nové zapálení Duchem Svätým. Dovol Mu v tobě působit, jak On sám chce!

Úkol a modlitba: 30 min. Pozveme účastníky ke společné modlitbě proseb o vylití Ducha Svätého. Krátce vyjmenujeme možné projevy Ducha Svätého a zdůrazníme, že je to normální jev (pláč, radost, dary jazyků, spočinutí v Duchu, uzdravení). Nejdříve

krátce prosíme Boha o odpuštění a o sílu odpustit všem, kteří nám ublížili. Následně vyzveme, ať se nebojí nahlas vzývat Ducha Svatého. K modlitbě používáme vhodné písně. Sledujeme reakce účastníků. V průběhu nabídneme osobní modlitbu za vylití Ducha Svatého. Po modlitbě se pohledem nebo otázkou přesvědčíme, zda účastník cítí pokoj. Nakonec společně poděkujeme Otci za dar Ducha Svatého, který sestoupil na každého z nás.

Obraz: 5 min. Do koláže nalepíme obrázek rostlinky a text rozhodující myšlenky.

Úkol domů: 5 min. Denně pros o Ducha Svatého. Rozdáme modlitbu k Duchu Svatému. Připomeneme možnost návštěvy duchovní služby na pokojích k osobnímu sdílení.

Je možné pozvat na promítání filmu Motýlí cirkus (The Butterfly Circus, 2009).

7. Závěrečné setkání – Společenství

Délka setkání: max. 90 min.

Pomůcky: 20 ks vizitek, hudební nástroje, píseň Já som Boží děcko, kostým Nikodéma, 7 delších klacků, 16 ks obrázku společenství a 16 ks textu rozhodující myšlenky, lepidlo, 16 ks příběhu Stopy v písku (příloha č. 13), pozvánky na setkávání společenství.

Cíl: Dovolit Bohu, aby nás otesával. Pevně se rozhodnout pro začlenění se ke společenství křesťanů.

Rozhodující myšlenka: Nestačí se znova narodit. Je potřeba růst ve společenství s bližními a Bohem.

Jádro: Skrze slovo a aktivitu probudit touhu připojit se ke konkrétnímu křesťanskému společenství. Nabídnout konkrétní místo a čas, kde by účastníci mohli pokračovat v prožívání života z víry, který na kurzu prohloubili nebo začali. Zdůraznit, že tímto neztratí svou svobodu, ale jedině ve společenství můžou sdílet lásku přijatou od Pána a růst v ní. Kdo se narodil do nového života, měl by dovolit, aby v něm rostl Boží život.

Úvod: 10 min. Srdečně se pozdravíme a začneme *vyučování*. Jsme jako čerstvě narozené děti, nové stvoření v Kristu Ježíši. Nejhorší by bylo, kdybychom přestali růst a přestali se ponořovat do Ježíšova života (Jan 3,30). Bůh teprve začal své dílo v nás. Má s námi svůj plán. Bůh potřeboval jen jednu vteřinu, aby nám odpustil, ale potřebuje celý náš život, aby nás změnil. Je to neustálý úkol, proces. Bůh je sochařem, který – pokud mu to dovolíme – nás postupně opracovává v úžasné umělecké dílo po vzoru jeho Syna. Staneme se podobní Ježíši, budeme plnit jeho Ducha, dovolíme mu milovat, sloužit, vydávat svědectví skrze náš život. Tento růst se projevuje dvěma způsoby: životem blahoslavenství a životem z víry.

Obsah: 20 min. Blahoslavenství nejsou příkazy ani závazky. Je to čisté evangelium. Je to dílo posvěcování, které Duch Svatý koná v našich životech (Mt 5,1–12). Chudí v duchu nehledají bohatství ani vlastní zájmy. Stávají se závislými pouze na Bohu a jsou připraveni sloužit svým bližním (Lk 10,29–37). Tiší vlastní majetek podle Božího řádu. Bez chamtivosti a násilí, s vnitřní silou, se dokážou postavit proti zlu. Plačící ve světle Božím vidí skutečnou velikost člověka, touží po jeho záchraně a po novém světě. Hladovějící po spravedlnosti hledají především spravedlnost Boží, podporují to, co je dobré. Milosrdní se snaží pochopit člověka v jeho problémech a pomoci mu. Čistí srdcem jsou osvobozeni od lidských pravidel, od sobeckých zájmů, šíří hodnoty evangelia v každém prostředí. Působící pokoj rozsévají semena spravedlnosti a pokoje, hlásají slova života, konají s Boží mocí. Kdo trpí pronásledování, trpí s Kristem (Jan 15,20). Ten, který nás povolal, své dílo dokončí (Lk 18,27; 1Kor 3,13–14; Flp 1,6). Bůh od nás očekává život z víry, jednání podle toho, čemu věříme. Vírou buď žijeme, nebo ji ztratíme (Jak 2,14; Kol 3,9–10; Ef 2,10). Bůh nás žádá o krok víry. Žádá, abychom věřili Jemu, ne pravidlům světa, které šíří skrze televizi, rádio, noviny, bulvár, politiku, lidské názory. Máme se stávat závislými na Duchu Svatém (1Petr 1,5; 1Kor 1,20–31). A to všude, kde jsme, v každém vztahu a chvíli. Marie, Matka Ježíše Krista, je nám v tom vzorem. Je blahoslavená, protože žije z víry, odevzdaná do vůle Boží, slouží dílu spásy a potřebným (Lk 1,38–56; Jan 2,1–5; Jan 19,26–27; Sk 1,14). Je blahoslavená ne kvůli tomu, co udělala pro Boha, ale skrze to, co Bůh vykonal v ní (Gal 2,20; Mt 7,21; Mt 12,48–50). To, že patřím Kristu, znamená, že jsem součástí Jeho těla, společenství církve. Že žiju Jeho Duchem je to, že miluji své bratry a sestry, děti jednoho Otce. Společenství je místem růstu v novém životě a posledním cílem, kvůli kterému Ježíš přišel (Jan 11,52).

Shrnutí: 15 min. Křesťanské společenství je Kristovým tělem, je znamením Kristovy přítomnosti (Jan 15,1–17; 1Kor 12,12–31; 13,1–13; Ef 4,1–12). Pokud jsme odloučeni od těla, umíráme. Nenaučíme se milovat, nemáme sílu milovat. Společenství je prostředkem a nástrojem růstu a setrvání v novém životě. Skrze společenství je naše zkušenost stále živá a svěží. Učedníci ve společenství zakoušeli mocné Boží skutky (Jan 20,19–31; Sk 2,1–13). Společenství je znamením Božího království zde na zemi. To společenství mění tento svět. Duch Svatý buduje společenství, proto ono je místem spásy (Sk 2,42–47; Jan 10,14–16; Ef 4,1–7). Boží vůle je, abychom byli spaseným lidem, abychom tvořili Boží rodinu, Boží lid. Rodina, která žije přátelstvím a láskou, přitahuje, je svědectvím pro tento svět. Z připoutání se ke Kristu vyplývá připoutání se k jeho

rodině, bratru a sestře (Mt 18,20; Řím 12,4–6; 1Petr 1,22). Život ve společenství je darem Ježíše Krista proto, abychom si udrželi živou zkušenost spásy, stali se živým kamenem v Jeho církvi a jeho viditelným tělem. Naši odpovědi na tento dar má být rozhodnutí připojit se ke společenství křesťanů, k církvi – a být mu věrný.

Svědectví: 5 min. A teď žiju v Boží rodině.

Úkol a obraz: 20 min. Do koláže nalepíme obrázek společenství a text rozhodující myšlenky a krátce shrneme všechny body *vyučování*, které jsou na koláži. Ve skupinkách po 5–6 lidech účastníci sdílí mezi sebou, co jim dalo setkávání v tomto společenství.

Výzva: 5 min. Vstupuje Nikodém. Přináší rovné klacky, na kterých ukáže sílu společenství. Jeden klacek snadno zlomíme, ale zkusme zlomit 7 klacků dohromady. Může dát účastníkům možnost přesvědčit se o tom. Tak je to i s námi. Zůstaneme-li sami, začneme být vlažní, naše víra se oslabí. Když vytrváme ve společenství, nebude lehké nás zlomit (Gal 6,2). Spoj se se společenstvím křesťanů, abys žil novým životem, který jsi přijal! Nikodém odchází. Hlasatel mu poděkuje a pokračuje.

Modlitba: 10 min. Vyzve účastníky, aby učinili osobní rozhodnutí přilnout ke společenství křesťanů. Následně děkujeme Pánu za prožité chvíle v tomto společenství, za nová přátelství. Prosíme Pána, aby nás spojil v jedno společenství a osvobodil od strachu propojit se s bližními. Skončíme písní např. Já som Boží děcko.

Úkol domů: 5 min. Rozdáme příběh Stopy v písku na rozloučenou. Nabídneme konkrétní místo a čas dalšího setkávání ve společenství, rozdáme pozvánky.

ZÁVĚR

Záměrem této práce bylo podpořit službu hlásání kérygmatu uživatelům v domovech pro seniory skrze sepsání návrhu programu pro pořádání skupinových setkání duchovními a dobrovolníky místních církví. Duchovní službu v domovech ŘKF Ostrava-Zábřeh vykonávám již třetím rokem. Díky pravidelné formaci na kurzech evangelizačních škol jsme poznali, jak lze jednoduše a přímo mluvit s lidmi o základních pravdách křesťanské víry, a to tak, aby jim hořelo srdce. Nejednalo se jen o praktikující křesťany. Byli to často lidé s odloženou religiozitou, nedefinovanou spiritualitou či spiritualitou mnohostí. Uvědomili jsme si, že mnohdy stačí laskavá pozornost a přímé slovo evangelia, aby otevřeli Bohu ne rozum, ale v první řadě svá srdce. Navrhovaný program jsme chtěli opřít o hlásání kérygmatu s doprovodnými aktivitami. Program vychází z publikací soudobého hlasatele, kněze José H. Prado Florese, a z inspirací z kurzů evangelizačních škol a seminářů charismatické obnovy. V průběhu psaní práce jsme dospěli k poznání, že tento návrh může najít uplatnění také pro větší skupinu seniorů do 40 lidí, pro seniory v domově se zvláštním režimem (nutno zjednodušit), pro zaměstnance domovů (ve spolupráci např. s týmy kurzu Filip (2024 [online]), pro kluby seniorů, pro farní společenství seniorů, pro léčebny dlouhodobě nemocných či sanatoria. Nedávno mne oslovilo Centrum pro rodinu, ostravsko-opavského biskupství. Přišlo s návrhem uspořádání takového programu pro své skupiny seniorů v děkanátech. Program může být rovněž realizován během víkendu, podobně jako víkendové kurzy evangelizačních škol. Je možné ho průběžně obohacovat podněty, které přicházejí. Jmenujme například kroměřížské Společenství pro Ježíše, které vydává časopis s osobními svědectvími *Brána*, který zveřejňuje na portále Ježíš.cz (2024, [online]). Zároveň spravuje webový portál Tajemství života (2024, [online]), kde nabízí krátké videosnímky, tzv. *mimutěnky*. Tento portál je pro „lidi hledající cestu z temnoty“. Může být nápomocný hlasateli jak v přípravě programu, tak v jeho samotné realizaci. Navržený program může být již realizován v průběhu nového školního roku nebo postní doby v ostravských domovech naší farnosti.

BIBLIOGRAFIE

ALBERICH, Emilio a Ludvík DRÍMAL. 2008. *Katechetika*. Praha: Portál. ISBN 978–80–7367–382–6.

AMBROS, Pavel. 2001. Česká spiritualita. In M. Altrichter a kol. *Otázky české spirituality*. Refugium, s. 15–31.

BACHLOVÁ, Sonja. 2010. *Příběhy nejen pro nemocné*. Praha: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978–80–7195–470–5.

Bible – Písmo svaté Starého a Nového Zákona (včetně deuterokanonických knih). 1995. Praha: Česká Biblická společnost. ISBN 80–85810–08–5.

BUŽGOVÁ, Radka. 2015. *Paliativní péče ve zdravotnických zařízeních: potřeby, hodnocení, kvalita života*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978–80–247–5402–4.

DÓCI, I., L. HOSÁK a M. KOVÁŘOVÁ. 2003. Osamělost starých lidí jako sociální a medicínský problém. *Časopis lékařů českých*, roč. 142, č. 8, s. 505–508. ISSN 0008–7335.

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu. 1995. *Dekret o misijní činnosti církve Ad gentes ze 7. prosince 1965*. Praha: Zvon. ISBN 80–7113–026–5.

Evangelii nuntiandi: Apoštolská exhortace Pavla VI z 8. prosince 1975. 1990. Praha: Zvon. ISBN 80–7113–159–8.

FLORES PRADO, José. 2014. Ewangelizacja – Katechizacja. Kontekst i fazy głoszenia. In: DZIWIŚ, Stanisław a Edward DAJZAK (eds.) *Całą Ewangelię, Całe Ciało, Całemu Światu*. Kraków: WAM. s. 42–49. ISBN 978–83–277–0173–2.

FLORES PRADO, José. 2016. *Idźcie i ewangelizujcie ochrzczonech*. Poznań: Święty Wojciech Dom Medialny. ISBN 978–83–7516–978–2.

FLORES PRADO, José. 1993. *Jak ewangelizować ochrzczonech*. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie. ISBN 83–85022–28–7.

FLORES PRADO, José. 1985. *Jak ewangelizować ochrzczonech? Podręcznik do prowadzenia kursu „Filip“*. Niepublikowany rękopis.

GOMEZ, Salvador a Jose, FLORES PRADO. 1999. *Jak głosić Jezusa*. Kielce: Jedność. ISBN 83–7224–026–4.

- HOCKEN, Peter. 2014. Dobra Nowina o Królestwie. Jaki jest kerygmat, który głosimy. In: DZIWIŚ, Stanisław a Edward DAJCZAK (eds.) *Całą Ewangelię, Całe Ciało, Całemu Światu*. Kraków: WAM. s. 42–49. ISBN 978–83–277–0173–2.
- HODGE, David R. 2015. *Spiritual Assessment in Social Work and Mental Health Practise*. New York: Columbia University Press. ISBN 978–0–231–16396–5.
- KALVACH, Zdeněk a Alice ONDERKOVÁ. 2006. *Stáři: pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén. ISBN 80–726–2455–5.
- KAŇÁK, Jan. 2023. Téma svobody v běžné teologii seniorek a seniorů zapojených do výzkumu vztahu spirituality a stáří. *Studia Theologica*, roč. 25, č. 1, s. 177–195. ISSN 1212–8570.
- Katechismus katolické církve*. 1995. Praha: Zvon. ISBN 80–7113–132–6.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 2004. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80–7178–835–X.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 2011. *Stármuť z pohledu pozitivní psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978–80–247–3604–4.
- LACHMANOVÁ, Kateřina. 2014. *Karikatury Boha*. Praha: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978–80–7195–767–6.
- MARKOVÁ, Jana. 2010. *První evangelizace dětí mladšího školního věku ve volném čase formou hry*. Olomouc (diplomová práce). Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské výchovy.
- MCGRATH, Alister. 2001. *Křesťanská spiritualita. Úvod*. Praha: Volvox Globator. ISBN 80–7207–444–X
- Metodika pro katechezi a pastorači dospělých*. 2019. Praha: Česká biskupská konference. Pro vnitřní potřebu.
- Metodika pro katechezi a pastorači seniorů*. 2015. Praha: Sekretariát České biskupské konference. Nепublikovaný rukopis.
- OPATRNÝ, M., J. VÁNĚ, J. KAŇÁK, V. SUCHOMELOVÁ a K. ŠÍMR. 2023. *Spiritualita v sociální práci se seniory*. České Budějovice: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978–80–7325–575–6.

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě. Evangelii gaudium z 24. listopadu 2013*. 2014. Praha: Paulínky. ISBN 978-80-7450-118-0.

PAPEŽSKÁ RADA PRO LAIKY. 2010. *Důstojnost seniora a jeho poslání v církvi a ve světě z 1. října 1998*. Praha: Česká biskupská konference. Pro vnitřní potřebu.

PAWŁOWSKI, Adam. 2014. *Kerygmat w nowej ewangelizacji*. Poznań: Agape. ISBN 978-83-64774-05-8.

Podněty a inspirace z kurzů evangelizačních škol a seminářů Charismatické obnovy. Kurz Nowe Życie, 2018. Kurz Filip, 2024. Kurz Paweł, 2022. Kurz Školy křesťanského života a evangelizace Marie z Nazaretu, Matky Církve, 2023. Seminarium Odnowy Wiary, 2018.

POWERSOVÁ, Margaret F. 1993. *Stopy v písku*. Bratislava: Motýl. ISBN 80-88775-42-6

PŘIBYL, Hugo. 2015. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-437-1.

RÜEGGER, Heinz. 2014. Etické výzvy fenoménu demence. *Sociální služby*, roč. 16, č. 2, s. 16-21.

ŘEŽÁBEK, Karel. 2009. *O Boží otcovské lásce*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-318-0.

ŘÍČAN, Pavel. 2004a). *Cesta životem*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-829-5.

ŘÍČAN, Pavel. 2004b). *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-923-2.

SOVÁRIOVÁ SOÓSOVÁ, Mária. 2022. *Péče o duchovní potřeby nemocných v ošetrovatelské praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3242-3.

SUCHOMELOVÁ, Věra. 2016. *Senioři a spiritualita. Duchovní potřeby v každodenním životě*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-361-7.

SVATOŠOVÁ, Marie. 2012. *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4107-9.

TOMICZEK, Václav. 2023. *Doprovázení pacientů s tzv. odloženou religiozitou v rámci Fakultní nemocnice Ostrava*. Ostrava (poster). Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra zdravotně-sociálních studií.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost a stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2008. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

VOJTÍŠEK, Z., P. DUŠEK a J. MOTL. 2012. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0088-8.

Internetové zdroje

ALZHEIMER HOME OSTRAVA [online]. [cit. 2024-03-29].

Dostupné z: https://www.alzheimerhome.cz/alzheimer-home-ostrava/?_gl=1*_114dzf6*_up*MQ..*_ga*NzgyMTY3NjA1LjE3MTIzMTc3Mjc.*_ga_9REGLEF6LD*MTcxMjMxNzcyNS4xLjAuMTcxMjMxNzcyNS4wLjAuMA..

AUGUSTÍN. 2024. Modlitba k Duchu Svatému In: Pastorage.cz, Arcibiskupství pražské, Pastorační středisko, Modlitby k Duchu Svatému II. [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://www.pastorage.cz/tematicke-texty/modlitby-k-duchu-svatemu-ii>

B-CREATIVE PRODUCTS S.R.O., Brno – Šlapanice [online]. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z: <https://www.b-creative.cz/b-creative-products-s-r-o/>

CIESLAROVÁ, Anna a Radka BUŽGOVÁ. 2014. Spirituální potřeby seniorů v institucionální péči. *Ošetrovatelstvo: teória, výskum, vzdelávanie* [online] 4(2) [cit. 2024-03-05]. ISSN 1338-6263. Dostupné z: <https://www.osetrovatelstvo.eu/archiv/2014-rocnik-4/cislo-2/spiritualni-potreby-senioru-v-institucionalni-peci>.

DOMOV ČUJKOVOVA, Ostrava-Zábřeh, příspěvková organizace. O nás [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://domovcujkovova.ostava.cz/>

DOMOV KORÝTKO, Ostrava-Zábřeh, příspěvková organizace. O nás [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://domovkorytko.ostava.cz/dokumenty-organizace/>

DOMOV SLUNÍČKO, Ostrava-Vítkovice, příspěvková organizace. O nás [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://domovslunicko.ostava.cz/>

DROŹDZIEL, Henryk a). 2023. Rembrandt. Powrót syna marnotrawnego. Ojciec. In: Jezuici. [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://jezuici.pl/2023/03/rembrandt-powrot-syna-marnotrawnego-ojciec/>

DROŹDZIEL, Henryk b). 2023. Rembrandt. Powrót syna marnotrawnego. Synowie. In: Jezuici. [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://jezuici.pl/2023/03/rembrandt-powrot-syna-marnotrawnego-synowie/>

JEŽÍŠ.CZ, Svědectví a články [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.jezis.cz/posts?t=svedectvi>

LADA, domov pro seniory, Ostrava [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://domovlada.cz/>

LEDAX, Centrum sociálních služeb Domus, Domovy, Ostrava. O nás [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.ledax.cz/domovy/ostrava/o-nas.html>

NA VÝMINKU, S.R.O., domov pro seniory, Ostrava [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <http://navyminku.cz/>

PROJET ON, Římskokatolická farnost Valašské Klobouky, Media, Fotogalerie. Kurz Filip [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.projekt-on.cz/media>

PROKEŠ, Josef. 2020. Hlásat, ale co? In: Komunita Blahoslavenství, Workshop z Konference o evangelizaci [online]. 20. listopadu 2020 [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C_LSOKgQifk

TAJEMSTVÍ ŽIVOTA, Kanál pro lidi hledající cestu z temnoty [online]. [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/@tajemstvizivota4492/featured>
Dostupné z: <http://www.tajemstvi.cz/>

VYHLÁŠKA č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách ve znění platném k 1. lednu 2024 [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>

ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění platném k 1. lednu 2024 [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108/zneni-20240101>

ZŘEKnutí SE ZLÉHO, VYZNÁNÍ VÍRY A KŘEST. 2024. In: Liturgie.cz, Institut pro liturgickou formaci, Česká biskupská konference, Praha. Liturgie křtu malých dětí krok za krokem [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z: <https://www.liturgie.cz/temata/krest/liturgie-krtu-malych-deti-krok-za-krokem>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Leták Duchovní služby domovů ŘKF Ostrava-Zábřeh

DUCHOVNÍ SLUŽBA V DOMOVĚ ČUJKOVOVA

Ani v období stáří a nemoci nejste sami

Uživatelům domova, jejich blízkým a pracovníkům nabízíme:

- osobní rozhovory
- lidskou blízkost a doprovázení v době stáří
- hledání naděje, smyslu nemoci, stáří a utrpení
- četbu Bible
- společnou modlitbu
- slavení svátostí
- zprostředkování kontaktu na katolické kněze a duchovní jiných křesťanských církví registrovaných v ČR
- setkání dle potřeby
- povzbuzení k větší víře, naději a lásce.

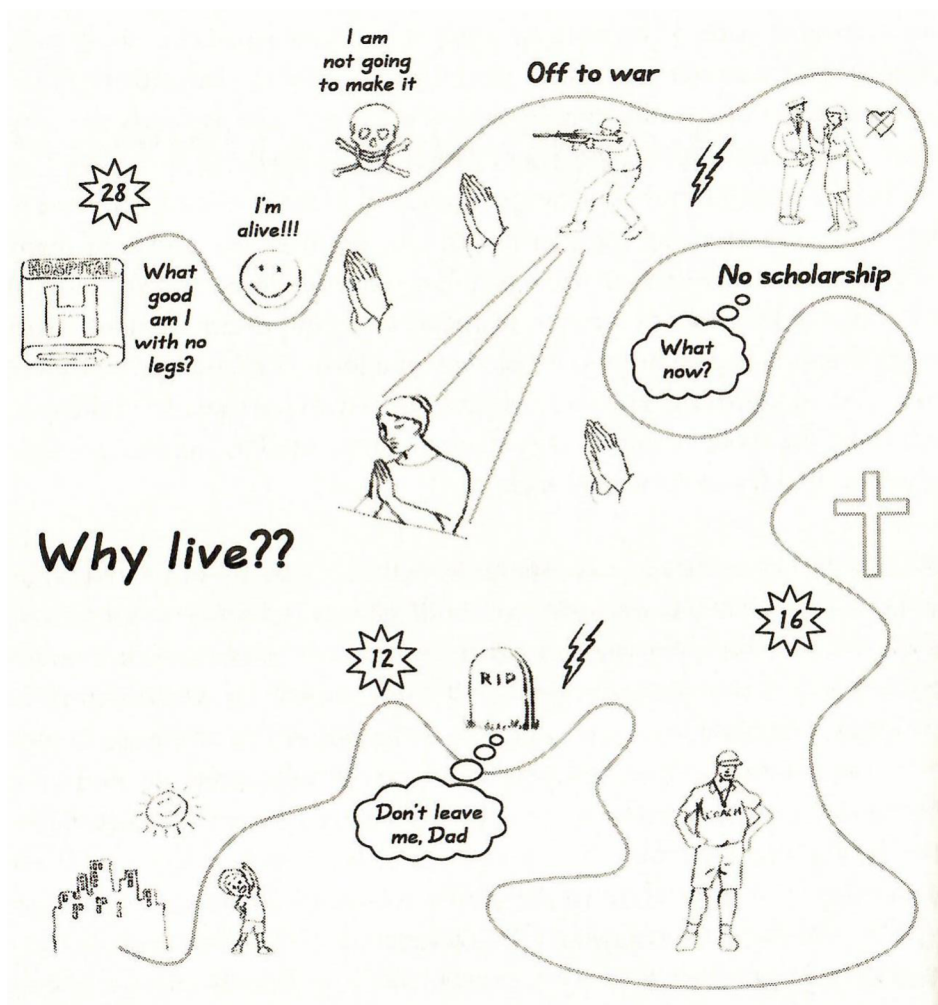
Duchovní službu poskytuje
Beata Sikorová
Kontakt: sociální pracovnice/vedoucí sestra

**„V tomto životě nemůžeme dělat velké věci.
můžeme dělat jen malé věci s velkou láskou.“**
Matka Tereza z Kalkaty

Zdroj: Leták byl vytvořen pro vnitřní potřebu Duchovní služby domovů, ŘKF Ostrava-Zábřeh, 2022.

Příloha č. 2

Duchovní mapa života

Zdroj: HODGE, David R. 2015. *Spiritual Assessment in Social Work and Mental Health Practise*. New York: Columbia University Press. ISBN 978-0-231-16396-5. s. 76.

Příloha č. 3

Rembrandt van Rijn, Návrat ztraceného syna

Zdroj: DROŹDZIEL, Henryk a). 2023. Rembrandt. Powrót syna marnotrawnego. Ojciec. In: Jezuci. [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://jezuici.pl/2023/03/rembrandt-powrot-syna-marnotrawnego-ojciec/>

Příloha č. 4

Rembrandt, Powrót syna marnotrawnego

Malíř na obraze umístil šest postav, z nichž jedna má centrální pozici, je středem vztahů zobrazených na obraze. Touto postavou je OTEC. Bez něj by se nic nestalo. Nebyl by žádný odchod a žádný návrat, žádné slzy smutku a slzy radosti, žádná naděje, žádné odpuštění, žádné dospívání a žádné čekání na dospělost.

Je zde přítomna ještě jedna osoba, sedmá, zprvu neviditelná, ale přítomná a zapojená – divák, to jsi ty. Chtě nechtě se stáváme účastníky zobrazené události. Divák má vyhrazeno výsadní místo: v blízkosti otce, na délku paže, s možností podívat se mu do očí. Oči diváka jsou navíc na úrovni očí marnotratného syna. Všimněte si, že synova hlava spočívá na otcově hrudi a srdci. Matka bere jeho tvář do dlaní a zasypává ho polibky. Otec objímá svého syna u srdce. To je „otcovo lůno“. Zde se „rodí“ děti, muž se stává otcem – tím, že objímá své dítě u svého srdce. Zdá se, že ve scéně zobrazené na obraze je mezi otcem a synem pro tuto chvíli vše řečeno a nevyřčeno. Oba zůstávají v objetí, objímají se a naslouchají tlukotu svých srdcí. Jsou to však ruce otce, které objímají syna. Otcovy ruce, které nepřestávají být silné, mužné (levá ruka), jsou zároveň něžné, jako ruka nejněžnější ženy (pravá ruka). Čas se zastavil a nastává ticho plné emocí, úžasu, dosud nerušené myšlenkami ani hlasy druhých. Jsme svědky toho, jak se z dítěte stává syn, dozrává.

Otec má obnaženou hlavu, stejně jako postava sluhy v pozadí. (Druhý syn a postava vedle něj vypadají úplně jinak. Oblečení má zdůraznit, kým jsou, ale ve skutečnosti, alespoň ve vztahu k jednomu z nich, je tato pravda skryta.) Třpytivě rudá tunika otce připomínající krev, lásku, královskou hodnost zakrývá otcova záda a padající na ramena poskytuje útočiště i synovi. Zdá se však, že byla oblečena naruby, jakoby ve spěchu, bez ohledu na etiketu. Proud světla ozařuje otcovu stále ještě zjitřenou tvář, soucitnou, plnou laskavosti, předčasně zestárlou; nic nevykreslí tvář tak, jako utrpení. Stejně světlo osvětluje otcovo čelo. To je v malířství odedávna znamením moudrosti. Úhel pohledu a světlo vyvolávají dojem, jakoby jedno oko otce směřovalo někam daleko, tam, odkud syn přišel, do minulosti, zatímco druhé se dívá dolů, dovnitř a objímá svým pohledem synovu hlavu skrytou na jeho hrudi. Tento pohled má léčivou moc, proniká do hloubi bytosti syna, odstraňuje všechny kořeny úzkosti, zoufalství, bolesti, sebeodsuzování, navrácí důstojnost. Zároveň máme dojem, jakoby to byly oči slepce. Možná jsou jen napjaté neustálým vyhlížením, zda se syn nevrací. „Nevidí“ synovu bídu, ale dokonale

vidí, kým ve skutečnosti je. Někdy bychom i my, abychom správně viděli, měli přivřít oči. Otcovská láska se ukáže jako pravá milosrdná láska projevovaná chudým.

Soustředění na postavy se můžeme zapomenout ptát, kde se setkání otce a syna odehrává. Neodehrává se v zahradě (ráji), kterou snad symbolizuje vegetace v pozadí, přišera na stromě (socha nepřítel) a strom s fíkovými listy. Nezdá se, že by otec stál na prahu domu. Otec vychází ze tmy, do níž jsou ponořeny ostatní postavy. Zdá se, jako by po synově odchodu v domě nikdo nezůstal, čeká na jeho návrat a dívá se. Zdá se, jako by dům přestal být domovem a zůstal příbytkem. Bude tomu tak znovu, až budou opět spolu, až vejdu dovnitř všichni společně, všichni nebo nikdo. Proud světla, vycházející slunce, přicházející od strany diváka, osvětluje cestu a syna a ukazuje mu cestu domů. Domov není tam, kde bychom si mysleli, že je. Domov totiž nejsou jen čtyři stěny. Domov je místo, kde je každý – ať už dítě, syn, dcera, otec nebo matka, milován – vždy chtěný, upřímně očekávaný a má v něm své místo. Tímto domovem je pro syna i pro nás OTEC a jeho otcovská láska.

K pochopení Rembrandtova obrazu je nutno podívat se do Písma. Slova Bible, podobně jako světlo na obraze, osvětlují postavy a umožňují nám lépe pochopit zobrazenou událost, význam přítomných symbolů, osud postav a poselství v nich obsažené. Slova podobenství nám umožňují lépe pochopit duchovní prožitky otce, boje mladšího syna a drama jeho bratra.

Otec „měl dva syny“ (Lk 15,11), staršího a mladšího. Mladší syn na obraze klečí, objímá otcovu hrud' a tváří se obrací k bratrovi. Jeho tvář vyjadřuje bolest, utrpení, smutek a skrytou naději zkroušeného srdce. Poslouchá, co mu nyní otec řekne, a marně čeká na výtku, že odešel, že prohýřil majetek a život, ale především, že svým odchodem zranil otcovu lásku. No, přesně tak! Odešel, nikoliv utekl. Marnotratný syn na obraze se nedívá do očí svého bratra, stejně jako se nedívá do očí svého otce. Je zranitelný jako dítě, které si ublížilo a vrací se do náruče rodiče, aby utišilo svou bolest a strach. Jeho „ošuntělá“ tunika má na zádech viditelné velké slzy, které drží spíše jednoduchá šňůrka než zdobený pás bohatého spoludědice, který mu tvrdě tiskne k tělu jediný kus oděvu, který má na sobě. Z jedné nohy mu spadla bota. S překvapením zjišťujeme, že bota musela být nazuta obráceně. Udělal snad chybu při jejich nazouvání a nevyšiml si toho? Zajímavé je, že otec je také bosý! Sandály jsou tak opotřebované, že pravděpodobně nezáleží na tom, který sandál na které noze byl obut. K opasku má připevněnou pochvu ze zdobené dýky, která se dříve nosila jako znak důstojnosti a bohatství, a nyní z ní trčí rukojeť obyčejného pastýřského nože.

Odešel z domova mladý, bohatý, sebevědomý, hledající svobodu, štěstí a sám sebe. Vrátil se chudý, zestárlý, s tváří a srdcem poškrábaným utrpením, osvobozený od přesvědčení o vlastní soběstačnosti.

Odchod a návrat marnotratného syna se odehrál na materiální, duchovní a náboženské úrovni. Návrat začal, když „vstoupil do sebe“, to znamená, že se zastavil, ztišil své emoce a začal uvažovat, rozjímat. Tím, že se ponořil do sebe, začal se modlit. V podobenství je slovo „zhřešil jsem proti Bohu i proti tobě“. Nejen proti otci, ale také proti Bohu (Otcí Ježíše Krista, který toto podobenství vypráví). Hřích je teologická skutečnost, která souvisí s Bohem a obrácením. Někde tam venku, v daleké zemi, na dně své lidské, materiální, duchovní a náboženské bídy, se mu otevřely oči a on uviděl otcovu nataženou ruku a svůj domov ve zcela novém světle. Tehdy začala nová etapa jeho života – cesta zpět. Cesta vedoucí od bytí „pro sebe“ k „bytí s“ Bohem, s otcem, se svým bratrem, se svými bližními. Divák je při pohledu na obraz vyzván, aby se stal účastníkem druhého vstupu – tentokrát aby „vstoupil do hlubin“ Otcovy milosrdné lásky. Není to ještě závěrečný akt jeho cesty k plné dospělosti. Ale už tu není vzdálenost, odstup od Otce, je tu naopak blízkost, nová důvěrnost, něha, pocit, že jsme v domově, který už nechceme opustit. Použijeme-li svou představivost a své smysly, uvidíme, uslyšíme, pocítíme, kolik lásky, citu a radosti je v zobrazené scéně. (Jak nám Ježíš řekne na jiném místě s použitím obrazu pastýře a nalezené ovce.)

Starší syn sice fyzicky domov neopustil, ale duchovně je nepřítomen. V biblickém podobenství vystupuje jako někdo, kdo je mimo domov. Na obraze stojí mezi cizími lidmi, nikoliv mezi domácími. Je tím, kdo odmítá vstoupit do domu. Slovo „domov“ se v jeho rozhovoru s otcem neobjevuje. Od domova a od otce ho dělí fyzická vzdálenost a vzdálenost nepochopení. Starší syn stojí mimo světelný kruh, v jehož středu se ozývá radost otce a mladšího syna, jeho bratra. Proud světla, stejný, který ozařuje otce a mladšího syna, dopadá na jeho tvář a ruce, odráží se, ale světlo je jakoby tlumené. Starší syn stojí vzpřímeně, bez hnutí, na prahu domu, který je pro něj dílnou a místem dřiny; nepřijímá otcovo vysvětlení, že všechno je jeho, že on je také milované dítě. Má na sobě bohaté roucho, kabátec sepnutý elegantní sponou, na nohou pevné boty (otec je bosý) a na hlavě jemně zavínutý turban. Nevypadá jako někdo, komu otec něco odepřel, ani jako někdo, kdo tvrdě pracoval na poli. Ruce opřené o zdobenou vycházkovou hůl má zaťaté, sevřené. Ruce má pevně přitisknuté k tělu. Jeho tvář je netečná, pohled přísný, hodnotící, posuzující, „nevidoucí“. Má postoj odtažitého soudce. Nerozumí svému otci a „nevidí“ svého bratra. V Ježíšově podobenství o něm mluví jako o „tvém synovi“.

Obviňuje nejen svého bratra, ale také svého otce. Na obraze je za jeho zády obrys vegetace, zahrada a hlava sloupu s jakousi podivnou nelidskou postavou. Možná je to odkaz na příběh o Kainově pokušení. Všichni jsme v pokušení soudit, odsuzovat druhé, být nelítostní.

V Ježíšově podobnosti se starší syn poprvé objevuje na scéně jako někdo, kdo je „na cestě“. Zdá se, že jeho cesta vůbec neslibuje, že by byla snadná nebo kratší. Je to cesta poznání, odpuštění a smíření a stejně jako v případě jeho mladšího bratra cesta od sobectví k péči o druhé a od „cizince“ k synovi. Bude mít odvahu po ní jít, aniž by se zastavil a utápěl se v bezdůvodné zášti a lítosti?

Divák rozjímající nad obrazem je vyzván, aby se postavil vedle otce a mladšího syna nebo vedle staršího bratra. Jaký postoj zaujmeš ty?

Zdroj: DROŹDZIEL, Henryk a). 2023. Rembrandt. Powrót syna marnotrawnego. Ojciec. In: Jezuici. [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://jezuici.pl/2023/03/rembrandt-powrot-syna-marnotrawnego-ojciec/>

DROŹDZIEL, Henryk b). 2023. Rembrandt. Powrót syna marnotrawnego. Synowie. In: Jezuici. [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://jezuici.pl/2023/03/rembrandt-powrot-syna-marnotrawnego-synowie/>

Příloha č. 5

Příběh: Čekal jsem na tebe!

Floyd Mc Clung vypráví o thajském marnotratném synovi – mladíku Sawatovi, který opustil otce a odešel do Bangkoku, aby unikl nudě venkovského života. Vstoupil do světa drog a prostituce, našel vzrušení, a dokud prosperoval, byl oblíbený. Pak ho ale začala pronásledovat smůla. Byl okraden, a když se pokoušel vyšplhat zase nahoru, dostal se do vězení. Nakonec skončil v dřevěné boudě vedle městské skládky. Vzpomínal na svou rodinu, obzvláště na otce a jeho slova na rozloučenou: „Čekám na tebe.“ Bude však otec stále ještě čekat po tom všem, co udělal a čím zostudil jeho jméno? Do vesnice se již dávno doneslo, jaký vedl život.

Nakonec napsal dopis: „Milý tatínku, chtěl bych přijít domů, ale nevím, zda mne přijmeš po tom všem, co jsem udělal. Velmi jsem zhřešil. Prosím, odpusť mi. V sobotu večer budu ve vlaku, který projíždí naší vesnicí. Jestli na mě stále ještě čekáš, pověš, prosím, kousek bílé látky na granátovník před naším domem.“

Během cesty vlakem přemýšlel nad svým životem. Věděl, že otec má naprosté právo nechtít ho vidět. A jak se vlak blížil k vesnici, zmocnila se ho úzkost. Co si počne, když na stromě bílý kus látky nebude? Naproti němu seděl nějaký laskavý cizí člověk a ten si všiml, jak nervózní je jeho spolucestující. Nakonec Sawat už ten tlak déle nevydržel. Vypověděl dotyčnému celý svůj příběh, a když vjížděli do vesnice, řekl: „Pane, já se tam dívat nedokážu. Mohl byste se dívat místo mne?“ Zabořil obličej mezi kolena: „Vidíte ho, pane? Je to jediný dům s granátovníkem.“

„Mladíku, váš otec nepověsil jenom jeden kus plátna,“ odpověděl muž: „Podívejte se sám.“ Sawat nemohl uvěřit svým očím. Celý strom byl ověšený bílým plátnem a před plotem jeho starý otec tančil sem a tam a radostně mával dalším kusem látky! Pak otec běžel podél vlaku, a když vlak zastavil ve stanici, objal syna a v očích měl slzy radosti: „Čekal jsem na tebe.“

Zdroj: ŘEŽÁBEK, Karel. 2009. *O Boží otcovské lásce*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-318-0. s. 74-75.

Příloha č. 6

Příběh: O provazolezci

Provazolezec balancuje vysoko na laně. Bez záchranné sítě a přinejmenším deset metrů vysoko nad tvrdou zemí před sebou tlačí trakař. Zezdola vypadá tak maličký, tak vysoko nahoře a s tím trakařem působí trochu legračně. Usmívá se. Dav pod ním ale hledí napjatě vzhůru. Krok za krokem pokračuje artista po své uzounké cestičce kupředu až ke druhému konci lana. Zaburácí mohutný aplaus. Lano se trochu pohupuje. Provazochodec se vzápětí vydává na zpáteční cestu a znovu dospěje v pořádku k cíli. Diváci propukají v nadšení. „Přídavek!“ Artista dává znamení a dav umlká. „Kdo z vás jde se mnou?“ zeptá se. „Koho z vás bych mohl převést po laně na kolečkách?“ Samozřejmě ticho jako v hrobě. Který šílenec by se odvážil takového kousku? „Já pojedu,“ ozve se najednou z úst malého chlapečka. A kluk už už šplhá nahoru a uvelebuj se v trakaři. Jízda začíná: nejprve jedním směrem, potom nazpátek. Když klučina vyleze na plošince z kolečka, sklízí nekonečné ovace. Všichni se k němu vrhají s otázkou: „Jak jsi to dokázal? Jak ses mohl odvážit něčeho takového?“ A dítě s naprostou samozřejmostí odpoví: „A co má být? Vždyť ten tam nahoře je můj táta!“

Ať už nám život ušetří sebevíc takových pochodů po laně, bude nám k užítku připomínat si, že nás pevně drží náš nebeský Otec.

Zdroj: BACHLOVÁ, Sonja. 2010. *Příběhy nejen pro nemocné*. Praha: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978–80–7195–470–5. s. 15.

Příloha č. 7

Dopis milujícího Otce

DOPIS MILUJÍCÍHO OTCE

MÉ DÍTĚ!

MOŽNÁ MĚ NEZNÁŠ, ALE VÍM O TOBĚ VŠECHNO. „*Hospodine, zkoumáš mě a znáš mě.*“ (Žalm 139,1)

VÍM, KDY SEDÍŠ A KDY VSTÁVÁŠ. „*Viš o mně, ať sedím, nebo vstanu, z dálky je ti jasné, co chci dělat.*“ (Žalm 139,2)

DŮVĚRNĚ ZNÁM VŠECHNY TVÉ CESTY. „*Sleduješ mou stezku i místo, kde ležím, všechny mé cesty jsou ti známy.*“ (Žalm 139,3)

DOKONCE MÁM SPOČTENY I VŠECHNY VLASY NA TVÉ HLAVĚ. „*Neprodávají se dva vrabci za haléř? A ani jeden z nich nepadne na zem bez dopuštění vašeho Otce. U vás pak jsou spočteny i všechny vlasy na hlavě. Nebojte se tedy; máte větší cenu než mnoho vrabců.*“ (Matouš 10,29–31)

BYL JSI UČINĚN K MÉMU OBRAZU. „*Bůh stvořil člověka, aby byl Jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.*“ (1. Mojžíšova 1,27)

VE MNĚ ŽIJEŠ, POHYBUJEŠ SE A MÁŠ SVŮJ PRAVÝ ŽIVOT. „*Neboť v Něm žijeme, pohybujeme se, jsme, jak to říkají i někteří z vašich básníků: Vždyť jsme Jeho děti.*“ (Skutky 17,28)

JSI MÝM DÍTĚTEM. (Skutky 17,28)

ZNAL JSEM TĚ JEŠTĚ PŘED POČETÍM. „*Stalo se ke mně slovo Hospodinovo: 'Dříve než jsem tě vytvořil v životě matky, znal jsem tě, dříve než jsi vyšel z lůna, posvětil jsem tě, dal jsem tě národům za proroka.*“ (Jeremiáš 1,4)

VYVOLIL JSEM TĚ, KDYŽ JSEM PLÁNOVAL STVOŘENÍ. „*On je ten, v němž se nám od Boha, jenž všechno působí rozhodnutím své vůle, dostalo podílu na předem daném poslání, abychom my, kteří jsme na Krista upnuli svou naději, stali se chválou Jeho slávy.*“ (Efezským 1,11-12)

NEJSI OMYL, VŠECHNY TVÉ DNY JSOU ZAPSÁNY V MÉ KNIZE. „*Tobě nezůstala skryta jediná z mých kostí, když jsem byl ve skrytosti tvořen a hněten v nejhlubších útrobach země. Tvé oči mě viděly v zárodku, všechno bylo zapsáno v Tvé knize: dny tak, jak se vytvářely, dřív, než jediný z nich nastal.*“ (Žalm 139,15–16)

URČIL JSEM PŘESNÝ ČAS TVÉHO NAROZENÍ A MÍSTO, KDE BUDEŠ ŽÍT.

„On stvořil z jednoho člověka všechno lidstvo, aby přebývalo na povrchu země, určil pevná roční období i hranice lidských sídel.“ (Skutky 17,26)

JSI OBDIVUHODNĚ STVOŘEN ZPŮSOBEM, KTERÝ VYVOLÁVÁ ÚŽAS

A ÚCTU. *„Tobě vzdávám chválu za činy, jež budí bázeň: podivuhodně jsem utvořen, obdivuhodné jsou Tvé skutky, toho jsem si plně vědom.“ (Žalm 139,14)*

UTKAL JSEM TĚ V ŽIVOTĚ TVÉ MATKY. *„Tys to byl, kdo utvořil mé ledví, v životě mé matky jsi mě utkal.“ (Žalm 139,13)*

DOPROVÁZEL JSEM TĚ AŽ KE DNI, KDY SES NARODIL. *„Na Tebe jsem odkázán již od života matky, oddělil sis mě už v matčině nitru. Chvalozpěv můj o Tobě bude znít neustále.“ (Žalm 71,6)*

TI, KDO MĚ NEZNAJÍ, O MNĚ VYDÁVAJÍ ŠPATNÉ SVĚDECTVÍ.

„Vy konáte skutky svého otce.“ Řekli mu: „Nenarodili jsme se ze smilstva, máme jednoho Otce, Boha.“ Ježíš jim řekl: „Kdyby Bůh byl váš Otec, milovali byste mě, neboť jsem od Boha vyšel a od Něho přicházím. Nepřišel jsem sám od sebe, ale On mě poslal. Proč mou řeč nechápete? Proto, že nemůžete snést mé slovo. Váš otec je ďábel a vy chcete dělat, co on žádá. On byl vrah od počátku a nestál v pravdě, poněvadž v něm pravda není. Když mluví, nemůže jinak než lhát, protože je lhář a otec lži.“ (Jan 8,41–44)

NEJSEM VZDÁLENÝ ANI ROZHŇEVANÝ, ALE JSEM DOKONALÝM

VYJÁDRĚNÍM LÁSKY. *„Také my jsme poznali lásku, kterou Bůh má k nám, a věříme v ni. Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm.“ (1. Jan 4,16)*

TOUŽÍM TĚ ZAHRNOUT LÁSKOU. *„Hleďte, jak velikou lásku nám Otec daroval: byli jsme nazváni dětmi Božími, a jsme jimi.“ (1. Jan 3,1)*

PROTOŽE JSI MÉ DÍTĚ A JÁ JSEM TVŮJ OTEC. (1. Jan 3,1)

NABÍZÍM TI MNOHEM VÍC, NEŽ CO TI KDY MOHL DÁT TVŮJ POZEMSKÝ

OTEC. *„Jestliže tedy vy, ač jste zlí, umíte svým dětem dávat dobré dary, čím spíše Otec v nebesích dá dobré těm, kdo Ho prosí!“ (Matouš 7,11)*

PROTOŽE JSEM DOKONALÝ OTEC. *„Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.“ (Matouš 5,48)*

KAŽDÝ DOBRÝ DAR, KTERÝ PŘIJÍMÁŠ, POCHÁZÍ Z MÉ RUKY.

„Každý dobrý dar a každé dokonalé obdarování je shůry, sestupuje od Otce nebeských světél. U Něho není proměny ani střídání světla a stínu.“ (Jakub 1,17)

PROTOŽE JSEM TVŮJ ŽIVITEL A NAPLŇUJI VŠECHNY TVÉ POTŘEBY.

„Nemějte tedy starost a neříkejte: Co budeme jíst? Co budeme pít? Co si budeme oblékat?“

Po tom všem se shánějí pohané. Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujeme. Hleďte nejprve Jeho království a spravedlnost a všechno ostatní vám bude přidáno.“ (Matouš 6,31–33)

MŮJ PLÁN PRO TVOJI BUDOUCNOST VŽDY OBSAHUJE NADĚJI. „*Neboť to, co s vámi zamýšlím, znám jen já sám, je výrok Hospodinův, jsou to myšlenky o pokoji, nikoli o zlu: chci vám dát naději pro budoucnost.*“ (Jeremiáš 29,11)

PROTOŽE TĚ MILUJI NEKONEČNOU LÁSKOU. „*Miloval jsem tě odvěkou láskou, proto jsem ti trpělivě prokazoval milosrdenství.*“ (Jeremiáš 31,3)

MÉ MYŠLENKY O TOBĚ NELZE SPOČÍTAT, JE JICH JAKO PÍSKU V POUŠTI. „*Jak si vážím divů, které konáš, Bože! Nesmírný je jejich počet, sečetl bych je, ale je jich víc než písku.*“ (Žalm 139,17)

RADUJI SE NAD TEBOU S PLESÁNÍM. „*Hospodin, tvůj Bůh, je uprostřed tebe, bohatýr, který zachraňuje, raduje se z tebe a veselí, láskou umlká a opět nad tebou jásá a plesá.*“ (Sofoniáš 3,17)

NIKDY TI NEPŘESTANU PROKAZOVAT DOBRO. „*Uzavřu s nimi smlouvu věčnou, že už jim nepřestanu prokazovat dobro.*“ (Jeremiáš 32,40)

JSI MÉ DRAHÉ VLASTNICTVÍ, MŮJ POKLAD. „*Nyní tedy, budete-li mě skutečně poslouchat a dodržovat mou smlouvu, budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid, přestože má je celá země.*“ (1. Mojžišova 19,5)

CELÝM SVÝM SRDCEM A CELOU SVOU DUŠÍ TOUŽÍM TĚ ZAOPATŘIT. „*Budu se z nich veselit, z celého srdce a z celé duše prokazovat dobro; v té zemi je opravdu zasadím.*“ (Jeremiáš 32,41)

CHCI TI UKÁZAT VELIKÉ A ÚŽASNÉ VĚCI.

„*Volej ke mně a odpovím ti. Chci ti oznámit veliké a nedostupné věci.*“ (Jeremiáš 33,3)

BUDEŠ-LI MĚ HLEDAT CELÝM SVÝM SRDCEM, NALEZNEŠ MĚ. „*Odtamtud budete hledat Hospodina, svého Boha; nalezneš ho, budeš-li Ho hledat celým svým srdcem a celou svou duší.*“ (5. Mojžišova 4,29)

RADUJ SE VE MNĚ A JÁ NAPLNÍM TOUHU TVÉHO SRDCE. „*Hledej blaho v Hospodinu, dá ti vše, oč požádá tvé srdce.*“ (Žalm 37,4)

PROTOŽE JSEM TO JÁ, KDO JI DO TEBE VLOŽIL. „*Neboť je to Bůh, který ve vás působí, že chcete i činíte, co se Mu líbí.*“ (Filipským 2,13)

MOHU UČINIT MNOHEM VÍCE, NEŽ SI VŮBEC DOKÁŽEŠ PŘEDSTAVIT. „*Tomu pak, který působením své moci mezi námi může učinit neskonale víc, než zač*

prosíme a co si dovedeme představit, Jemu samému buď sláva v církvi a v Kristu Ježíši po všechna pokolení na věky věků. “ (Efezským 3,20–21)

JSEM TVÝM NEJVYŠŠÍM UTĚŠITELEM. *„Sám pak náš Pán Ježíš Kristus a Bůh, náš Otec, si vás zamiloval a ze své milosti nám daroval věčné potěšení a dobrou naději. “* (2. Tesalonickým 2,17)

JSEM TAKÉ OTEC, KTERÝ TĚ POTĚŠUJE VE VŠECH TVÝCH TĚŽKOSTECH. *„Pochválen buď Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista, Otec milosrdenství a veškeré útěchy. On nás potěšuje v každém soužení, abychom i my mohli těšit ty, kteří jsou v jakékoliv tísní, tou útěchou, jaké se nám samým dostává od Boha. “* (2. Korintským 1,3–4)

BUDU TĚ UTĚŠOVAT TAK, JAKO MATKA UTĚŠUJE SVÉ DÍTĚ. *„Jako když někoho utěšuje matka, tak vás budu těšit. “* (Izajáš 66,13)

KDYŽ JSI ZLOMENÝ, JSEM TI BLÍZKO. *„Hospodin je blízko těm, kdo jsou zkruseni v srdci, zachraňuje lidi, jejichž duch je zdeptán. “* (Žalm 34,19)

TAK JAKO PASTÝŘ NOSÍ JEHNÁTKO NA SVÉM SRDCI, TAK TĚ PONESU. *„Jak pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromažďuje, v náruči je nosí, březi ovečky šetrně vede. “* (Izajáš 40,11)

JEDNOHO DNE TI SETŘU KAŽDOU SLZU Z OČÍ. *„Hle, příbytek Boží uprostřed lidí, Bůh bude přebývat mezi nimi a oni budou Jeho lid; on sám, jejich Bůh, bude s nimi a setře jim každou slzu z očí. A smrti již více nebude, ani žalu, ani nářku ani bolesti už nebude – neboť co bylo, pomínulo. “* (Zjevení 21,3–4)

A ODSTRANÍM TAKÉ KAŽDOU BOLEST, KTEROU JSI TRPĚL NA TĚTO ZEMI. (Zjevení 21,3–4)

JSEM TVŮJ OTEC A MILUJI TĚ STEJNOU LÁSKOU, JAKOU MILUJI SVÉHO SYNA JEŽÍŠE. *„Slávu, kterou jsi mi dal, dal jsem jim, aby byli jedno, já v nich a Ty ve mně, aby byli uvedeni v dokonalost jednoty a svět aby poznal, že Ty jsi mě poslal a zamiloval sis je tak jako mne. “* (Jan 17,22–23)

PROTOŽE V JEŽÍŠI SE ZJEVILA MOJE LÁSKA K TOBĚ. *„Dal jsem jim poznat Tvé jméno a ještě dám poznat, aby v nich byla láska, kterou máš ke mně a já abych byl v nich. “* (Jan 17,26)

ON JE MÝM DOKONALÝM OBRAZEM. *„On, odlesk Boží slávy a výraz Boží podstaty, nese všechno svým mocným slovem. Když dokonal očištění od hříchů, usedl po pravici Božího majestátu na výsostech. “* (Židům 1,3)

PŘIŠEL TI UKÁZAT, ŽE JSEM S TEBOU A PRO TEBE, NE PROTI TOBĚ.

„Co k tomu dodat? Je-li Bůh s námi, kdo proti nám?“ (Římanům 8,31)

PŘIŠEL TI ŘÍCI, ŽE NEPOČÍTÁM TVÉ HŘÍCHY. *„Neboť v Kristu Bůh usmířil svět se sebou. Nepočítá lidem jejich provinění a nám uložil zvěstovat toto smíření.“*

(2. Korintským 5,19)

JEŽÍŠ ZEMŘEL, ABYCHOM TY A JÁ MOHLI BÝT SMÍŘENI. *(2. Korintským 5,19)*

JEHO SMRT BYLA VYJÁDRĚNÍM MÉ LÁSKY K TOBĚ. *„V tom je láska: ne že my jsme si zamilovali Boha, ale že On si zamiloval nás a poslal svého Syna jako obět smíření za naše hříchy.“ (1. Janova 4,10)*

VZDAL JSEM SE VŠEHO, CO JSEM MILOVAL, ABYCH MOHL ZÍSKAT TVOJI LÁSKU. *„On neušetřil svého vlastního Syna, ale za nás za všechny ho vydal; jak by nám spolu s ním nedaroval všechno?“ (Římanům 8,32)*

JESTLIŽE PŘIJMEŠ DAR MÉHO SYNA JEŽÍŠE, PŘIJÍMÁŠ MNE. *„Kdo popírá Syna, nemá ani Otce. Kdo vyznává Syna, má i Otce.“ (1. Jan 23).*

NIC TĚ NEMŮŽE ZNOVU ODDĚLIT OD MÉ LÁSKY. *„Jsem si jist, že ani smrt ani život, ani andělé ani mocnosti, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc, ani výšiny ani hlubiny, ani co jiného v celém tvorstvu nedokáže nás odloučit od lásky Boží, která je v Kristu Ježiši, našem Pánu.“ (Římanům 8,38–39)*

PŘIJĎ DOMŮ A USPOŘÁDÁM TU NEJVĚTŠÍ NEBESKOU SLAVNOST, JAKOU JEŠTĚ NIKDO NEZAŽIL. *„Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.“ (Lukáš 15,7)*

JSEM A VŽDY BUDU OTCEM. *„Proto klekám na kolena před Otcem, od Něhož pochází každý nebeský i pozemský rod.“ (Efezským 3,14–15)*

PTÁM SE TĚ: CHCEŠ BÝT MÝM DÍTĚTEM? *„Těm pak, kdo Jej přijali a věří v Jeho Jméno, dal moc stát se Božími dětmi. Ti se nenarodili jako děti pozemských otců, nýbrž se narodili z Boha.“ (Jan 1,12–13)*

ČEKÁM NA TEBE.

TVŮJ MILUJÍCÍ OTEC

Zdroj: Materiál pro vnitřní potřebu školení v terapii NEST, New Experience for Survivors of Trauma, Zlaté Hory, 2012. Dostupné z: <http://nest-terapia.eu/cs/o-nest-cz/>

Příloha č. 8

Příběh: O horolezci

Muž šplhal na vysokou horu, když tu náhle uklouzl a začal padat do propasti. Podařilo se mu zachytit se o větev. Visel nad propastí. Každou chvíli mohl spadnout a zabít se. Když ho nic už nemohlo zachránit, obrátil se z hloubi svého srdce na Boha a vyzval ho: „Pokud jsi všemohoucím Bohem, zachraň mě!“ – „Ano, ano, zachráním tě,“ slyší hlas z nebe. Muž si však představoval, že mu na pomoc přijdou andělé z nebe nebo že ho chytí Boží ruka. Ale hlas z nebe se ozval znovu: „Pokud mi věříš, že jsem schopen tě zachránit, pusť se větve. Tím dokážeš, že záchrana pochází ode mne.“

Zdroj: FLORES PRADO, José. 2016. *Idźcie i ewangelizujcie ochrzczonech*. Poznań: Święty Wojciech Dom Medialny. ISBN 978–83–7516–978–2. s. 78–79.

Příloha č. 9

Příběh: O Ježíši u dveří

Slavný malíř ukazoval svým studentům svůj poslední obraz, aby se k němu vyjádřili. Na obraze byl Ježíš, jak klepe na dveře domu. Studenti začali popisovat: Kontrast barev je úžasný. Rozložení barev je perfektní. Ježíšova tvář je jak živá. Všichni mluvili o tom, co bylo na obraze pozitivní. Na závěr se jeden z nich přihlásil: „Obraz má jednu velkou vadu, mistře.“ Výpověď všechny překvapila. Mistr se na studenta pozorně zadíval a vyzval ho, aby svou výpověď objasnil. „Dveře nemají kliku.“ – „To není závada,“ odpověděl mistr. „Dveře, na které Ježíš klepe, nejde otevřít zvenčí. Ale pouze zevnitř. Pouze ty můžeš otevřít Ježíšovi.“

Zdroj: FLORES PRADO, José. 2016. *Idźcie i ewangelizujcie ochrzczonech*. Poznań: Święty Wojciech Dom Medialny. ISBN 978–83–7516–978–2. s. 80–81.

Příloha č. 10

Modlitba pozvání Ježíše do srdce

Pane Ježíši, otevírám Ti dveře svého srdce a zvu Tě, abys vstoupil do mého života, abych mohl žít Tvým životem. Mnoho oblastí svého života jsem před Tebou uzavřel, ale dnes se Ti celý odevzdávám. Prosím, vejdi do mého života novým způsobem a navždy. Amen.

Zdroj: FLORES PRADO, José. 2016. *Idźcie i ewangelizujcie ochrzczonych*. Poznań: Święty Wojciech Dom Medialny. ISBN 978–83–7516–978–2. s. 82.

Příloha č. 11

Prohlášení Ježíšovy vlády

Ježíši, věřím, že jsi za mě zemřel, vstal jsi z mrtvých a žiješ. Bůh ti dal Jméno nad každé jiné jméno. Ježíši, jen Ty dáváš život plný pokoje a lásky. Chci, abys byl v mém životě vždy na prvním místě. Prohlašuji Tě za Pána mého života. Jsi mým jediným Pánem, mým jediným Spasitelem! Zcela se odevzdávám Tobě a Tvé svaté vůli. Svěřuji Ti sebe, svou rodinu i své blízké. Nechci být otrokem dnešního světa, peněz, konzumu ani žádné moci či touhy, které mě odvádí od Tebe. Učiň mě svobodným a šťastným v Tobě a s Tebou. Věřím, že mé rozhodnutí přijmeš a vyslyšíš mou modlitbu. Amen.

Zdroj: Materiál pro vnitřní potřebu Szkoły Nowej Ewangelizacji św. Barnaby, Kurz Paweł, Poznań, 2022. Dostupné z: <https://www.sne.poznan.pl/>

Příloha č. 12

Modlitba k Duchu Svatému

Dýchej ve mně, Duchu Svatý, abych svatě myslel!

Pobízej mě, Duchu Svatý, abych svatě jednal!

Nadchni mě, Duchu Svatý, abych svatost miloval!

Posiluj mě, Duchu Svatý, abych svatost ochraňoval!

Ochraňuj mě, Duchu Svatý, abych svatost nikdy neztratil!

Zdroj: AUGUSTÍN. 2024. Modlitba k Duchu Svatému In: Pastorage.cz, Arcibiskupství pražské, Pastorační středisko, Modlitby k Duchu Svatému II. [online]. [cit. 2024-04-04].

Dostupné z: <https://www.pastorage.cz/tematicke-texty/modlitby-k-duchu-svatemu-ii>

Příloha č. 13

Příběh: Stopy v písku

Jedné noci se mi zdál sen. Kráčela jsem po pobřeží se svým Pánem. Na temném nebi se promítaly obrazy z mého života. Životní příběh provázely dvojce stopy v písku, jedny moje, ty druhé patřily mému Pánovi. Když se mi zjevil poslední obraz, ohlédla jsem se za sebe – a jaké bylo moje překvapení! Vidím, že nejednou se v písku rýsují jen jedny stopy. A bývalo to právě v těch nejtěžších obdobích mého života. Dlouho mi to nedávalo pokoj, až jsem se v rozpacích obrátila na Pána: „Pane, když jsem se vydala následovat Tě, slíbil jsi, že celou cestu půjdeš se mnou a budeš ke mně promlouvat. A přece v těch nejtěžších chvílích mého života vidím v písku jen jedny stopy. Proč jsi mne opustil právě tam, kde jsem Tě nejvíc potřebovala?!“

On zašeptal: „Dítě moje, mám tě rád a nikdy tě nenechám samotnou, nikdy, ani když na tebe dolehne tíha života. Tam, kde vidíš v písku pouze jedny stopy, tam jsem tě nesl ve svém náručí, jako matka své dítě.“

Zdroj: POWERSOVÁ, Margaret F. 1993. *Stopy v písku*. Bratislava: Motýl. ISBN 80-88775-42-6.

Příloha č. 14

Vzor výsledné koláže k duchovnímu programu pro seniory

